

פרקים א'-ב'	ספור הרקע של ספר איוב; המעמד החשוב של איוב והצדיקות שלו, והיסורים הקשים שבאו עליו.
פרק ג'	איוב מקלל את יומו.
פרקים ד'-י"ד	מחזור הופותים הראשון בין איוב והרעים.
פרקים ט"ז-כ"ז	מחזורי הופותים השני והשלישי בין איוב והרעים.
פרקים כ"ז-ל"א	שני משלים (נאומים) של איוב.
פרקים ל"ב-ל"ז	דברי אליהוא.
פרקים ל"ח-מ"א	שתי התגלויות של ה' לאיוב (ותגובות איוב להתגלויות).
פרק מ"ב	התגלות ה' לרעים, והחזרת מצבו של איוב למצב הטוב בו הוא היה בעבר.

בספר איוב כתובים פסוקים רבים בשפה קשה. במקומות שמובא הסימון שבצד ימין מובאים ביאורים לפסוקים קשים המשמעותיים במהלך ספר איוב.

סיפור הרקע לספר איוב

פרקים א' - ב'

תוכן עיקרי: ספור הרקע המשמש כמבוא לופותים המתנהלים בספר איוב. איוב היה צדיק גדול וחי בעשר, בשלום ובבטחון. השטן קטרג על איוב, וקבל רשות מה' ליסר את איוב בנסורים קשים ביותר, למרות שאיוב לא חטא.

ספור המסגרת לספר מרכב ממספר ארועים ודיונים המתרחשים בארץ ובשמים לסרוגין. בהמשך הספר (מפרק ג') מתנהלים דיונים ופותים בין איוב לבין הרעים (חברים) שלו סביב השאלה: מדוע איוב קבל יסורים? איוב טוען שהוא התיסר למרות שהוא לא חטא, ולכן יסורים אלו אינם מצדקים. לעמיתו, טוענים הרעים, שה' מנהיג את העולם בצדק, ולכן לא יתכן שה' מיסר את האדם בלי שחטא, ואיוב צריך לסבל.

בפרקים א'-ב' מתארים ארבעה נסיונות בהם התנסה איוב:

- 1) אבוד כל רכושו ומות עשרת ילדיו.
 - 2) הפאת איוב עצמו בשחין.
 - 3) דברי ההסתה של אשת איוב (המדרבנת אותו לקלל את אלקים). [קשי נפשי]
 - 4) שתיקת הרעים (המתפרשת על ידי איוב כחסר הזדהות שלהם עם הסבל שלו).
- בהמשך הספר מתאר נסיון נוסף של טענות הרעים הטוענים כי איוב צריך להתיסר וכי הוא האשם בנסוריו.

חלוקת פרקים א'-ב' והתוכן העיקרי של כל חלק

א, א-ה	מתרחש בארץ. תאורי איוב; צדיקותו וחשיבותו, ואחרות חזיו השלום לפני בוא האסון.
ו-יב	התרחשות בשמים. מפגש ראשון בין אלקים לשטן. אלקים מעיד על הצדיקות של איוב, והשטן טוען שאיוב ירא אלקים רק מפני שהדבר כדאי לו, אך אם ה' יפגע באיוב - איוב יקלל את אלקים. אלקים נותן לשטן רשות לפגוע בכל מה שיש לאיוב (בלי לפגוע באיוב עצמו).
יג-יט	מתרחש בארץ. השטן מכה את כל מה שיש לאיוב (רכושו וילדיו) וגורם שידועו על כך לאיוב בדרך הקשה ביותר.
כ-כב	המשד ההתרחשות בארץ. איוב עומד בנסיון בצורה משלמת ומברך את אלקים.
ב', א-ו	התרחשות בשמים. מפגש שני בין אלקים לשטן. אלקים טוען שתגובת איוב לאסון שבא עליו מוכיחה את צדיקותו. השטן טוען שאם ה' יכה את איוב עצמו אזי איוב יקלל את אלקים, ואלקים נותן לשטן רשות לפגוע ולגסר גם את איוב עצמו (אך לא להרג אותו).
ז-י	מתרחש בארץ. (1) השטן מכה את כל גופו של איוב בשחין. (2) אשת איוב מציעה לו לקלל את אלקים ולמות. איוב מבקר את דברי אשתו ואינו חוטא בשפתיו.
יא-יג	שלושת החברים (הרעים) של איוב באים לנחם אותו, אך מלב קאב שותקים ולא אומרים לאיוב דבר.

שאלות חזרה עם תשובות

1. בספר איוב, פרק א', פסוקים א-ה מתוארת דמותו של איוב לפני שהוא קיבל ייסורים. ציין שני דברים שאפיינו את איוב במהלך ימי חייו (לפני שבאו עליו האסונות).
{המאפיינים של איוב:
(1) איוב היה צדיק גדול ("תם וישר וירא אלקים וסר מרע").
(2) לאיוב הייתה משפחה גדולה ("שבעה בנים ושלוש בנות"), והיה קשר טוב בין ילדיו.
(3) איוב היה עשיר מאוד ("ויהי האיש ההוא גדול מכל בני קדם").
(4) בהמשך הספר מתואר כי איוב היה גם מכובד מאוד ובעל מעמד חברתי גבוה.}
- בפסוקים המתארים את המשפחה של איוב והעושר שלו, כתובים מספרים המתחברים למספר שלם ועגול;
- "שבעה בנים ושלוש בנות" = 10.
 - "ויהי מקנהו שבעת אלפי צאן ושלושת אלפי גמלים" = 10,000.
 - "חמש מאות צמד בקר וחמש מאות אתונות" = 1,000.
- מספרים אלו יוצרים שלמות ומבטאים את התחושה הכללית שאיוב חי במציאות מושלמת.
- 📖 "ועבדה רבה מאד" (פסוק ג). היו לאיוב עבדים רבים שטיפלו בכל הרכוש הרב שהיה לו.

וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יָמֵי הַמִּשְׁתָּה וַיִּשְׁלַח אֱיֹב וַיִּקְדָּשׁ (פס' ה). בסיום של כל שבעה ימים, שבהם ילדי איוב עשו משתה בבית כל אחד משבעת האחים, איוב היה קורא ומזמן את כל ילדיו לבוא אליו. [בגלל שאיוב רצה להקריב קרבנות על כל ילדיו מחשש שמא הם חטאו].

2. בספר איוב, פרקים א'-ב' מתוארות התכונות הטובות של איוב שלוש פעמים: (1) בפרק א', פסוק א. (2) בפרק א', פסוק ח. (3) בפרק ב', פסוק ג.

א. הקִּבֵּר את סיבת החזרות האלה. {החזרות באות להדגיש את הצדיקות של איוב. הצדיקות של איוב מעוררת קושי להבין את הסיבה ליסורים הקשים שבאו עליו; הבעיה של "צדיק ורע לו".}

ב. ציין שני דברים שמוסיף התיאור השני של איוב (פרק א', פסוק ח) על מה שכבר נכתב על איוב בתיאור הראשון (פרק א', פסוק א). {ההוספות בתיאור השני של איוב:

(1) התיאור השני נאמר מפי ה', הבוחן כליות ולב (ולא מפי סתם מספר), וה' מעיד שאיוב צדיק מאוד.
(2) אלוקים מעיד על איוב "כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ" (=בכל העולם), והדבר מעצים את תיאור הצדיקות שלו.
(3) אלוקים מכנה את איוב בְּתֵאֵר "עֲבָדִי". תֵּאֵר זה כתוב בתנ"ך רק על צדיקים גדולים (כמו משה רבנו).}

ג. ציין דבר אחד שמוסיף התיאור השלישי של איוב (פרק ב', פסוק ג) על מה שכבר נכתב על איוב בתיאור השני (פרק א', פסוק ח).

{התיאור השלישי נאמר אַחֲרֵי שאיוב עמד בניסיון הראשון, בניגוד לציפיות השטן שחשב שכתוצאה מניסיון זה איוב יקלל את אלוקים, וכפי שה' אמר לשטן אחרי שאיוב עמד בניסיון הראשון: "וְעַדְנוּ מִחֲזִיק בְּתִמְתּוֹ, וְתִסִּיתָנִי בּוֹ לְבָלְעוֹ חֲנָם".}

ד. האם גם השטן מסכים לקביעה של המספר ביחס לתכונות הטובות של איוב? נמק דברך.

{השטן מסכים לתיאור התכונות החיוביות של איוב המתנהג כאדם צדיק. אבל השטן טוען שהתנהגות איוב אינה נובעת ממניעים חיוביים של יראת ה' אמיתית, אלא בגלל שהדבר היה כדאי לאיוב והוא קִבֵּל על כך שכר. השטן מציין שהתכונות של איוב ודרך התנהגותו נועדו לשמור על מעמדו החברתי והכלכלי. כלומר, זוהי ערכיות התלויה בכדאיות, והיא איננה תכונה של יראת ה' אמיתית. השטן טוען כי אם איוב יקבל ייסורים, הוא יקלל את ה'.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶתְּהָ שִׁכְתָּ בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ ... וּמִקְנֵהוּ פָּרָץ בָּאָרֶץ" (פסוק י). השטן טוען כי איוב ירא אלוקים בגלל שהדבר כדאי לו, שהרי ה' הגן עליו (= "שִׁכְתָּ בְּעֵדוֹ") ועל כל משפחתו והגדיל את רכושו.

"... אִם לֹא עַל פְּנִיךָ יִבְרַכְךָ" (פסוק יא). [השטן טוען כי אם ה' יִסֵּר את איוב] איוב יקלל את ה'.

3. בספר איוב, פרקים א'-ב' מתוארים ניסיונות בהם התנסה איוב.

א. מהו הניסיון הראשון שבו התנסה איוב? {הניסיון הראשון: איוב איבד את כל רכושו ועשרת ילדיו מתו.}

ב. מה הודיע לאיוב כל אחד מארבעת השליחים שִׁבְּשָׂרוּ לוֹ על האסון הראשון? (פסוקים יד-ט)
{ארבעת השליחים בִּשְׂרוּ לאיוב:

(1) קבוצת שודדים שדדו את הבקר והאתונות שלך, והרגו את כל הנערים שהשגיתו על הבקר והאתונות.
(2) ירדה אש מִהַשָּׁמַיִם ושרפה את כל הצאן שלך, וגם כל הנערים ששמרו על הצאן מתו.

(3) קבוצת שודדים שדדו את כל הגמלים שלך, והרגו את כל הנערים שהשגיתו על הגמלים.

(4) רוח חזקה מאוד שבאה מכיוון מזרח הרסה את הבית שכל ילדיך היו בו, וכל עשרת ילדיך מתו.)

וַיִּתְּפֹל שָׁבָא וַתִּקְחֶם וְאֵת הַנְּעָרִים הָכּוּ לְפִי חֶרֶב" (פסוק טו). באה קבוצת שודדים בפתאומיות ולקחו

(שדדו) את הבקר והאתונות של איוב, ושודדים אלו הרגו את כל עבדי איוב ששמרו על הבקר והאתונות.

אָרְבַּע מִכּוֹת נִתְּכּוֹת עַל אִיּוֹב; בְּיַד אָדָם (שׁוֹדְדִים) וּבְיַד שָׁמַיִם (אֵשׁ מִהַשָּׁמַיִם וְרוּחַ חֲזָקָה מְאֹד) לְסִרּוּגָיו.

כל אחד מארבעת השליחים שהגיעו אל איוב מסיים את דבריו במילים: "וְאִמְלָטָה רַק אֲנִי לְבִדִּי לְהִגִּיד לְךָ"

(פס' טו, טז, יז, יט). משמעות המשפט: קרה אסון גדול ולא נשאר כלום חוץ ממני. תיאור זה מעצים את

הצרה הגדולה שבאה על איוב.

בְּדַבְרֵי חַז"ל וּבִמְפָרְשֵׁים יֵשׁ מַחְלָקַת בְּאִיזָה זְמַן הַתְּרַחֲשׁוֹ הָאֲרוּעִים הַמִּתְאַרְרִים בְּסִפְרֵי אִיּוֹב; בְּתַקּוּפַת

הָאֲבֹת, בִּימֵי מֹשֶׁה אוּ בְּתַקּוּפֹת אַחֲרוֹת. לְפִי אַחַת הַדְּעוֹת: "אִיּוֹב לֹא הָיָה וְלֹא נִבְרָא אֲלֵא מִשָּׁל הָיָה". לְפִי

דְּעָה זוֹ, לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהָאֲרוּעִים הַמִּתְאַרְרִים בְּסִפְרֵי הַתְּרַחֲשׁוֹ בְּמִצִּיאוֹת, בְּגִלְלֵי שָׁכַל הַמִּתְאַרְרֵי כָּאֵן סוֹתֵר אֶת

הַצֶּדֶק הָאֱלֹקִי, וְלֹא יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאֱלֹקִים יֹאפְשֵׁר לְשָׁטֹן לִפְגֹּעַ בְּאִיּוֹב בְּצוּרָה כָּל כָּךְ קָשָׁה לֹלֵא הַצֶּדֶקָה.

ג. המפרשים מציינים כי השטן ייסר את איוב על ידי איבוד רכושו ומות ילדיו, אך השטן עשה את הניסיון

של איוב קשה יותר גם באמצעות הדרך שבה הודיעו לאיוב על הצרות שבאו עליו.

צִיִּן שְׁנֵי דְּבָרִים שְׁבָהֶם הַדֶּרֶךְ שֶׁאִיּוֹב שָׁמַע עַל הַצְּרוֹת שֶׁבָּאוּ עָלָיו נֹעֵדָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַנִּסְיוֹן שֶׁל אִיּוֹב קָשָׁה

יותר.

(1) השליחים שבשרו לאיוב על הצרות שבאו עליו לא אפשרו לו להתאושש, אלא הם באו אחד מיד אחרי

השני, כפי שכתוב: "עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא ... עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא ... עַד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא" (פס' טז-יח).

(2) השליחים דָּחְחוּ לוֹ קוֹדֵם עַל הַצְּרוֹת הַפְּחוֹת קִשּׁוֹת, וּבְכָל פֶּעַם בָּא שְׁלִיחַ וּבִשָּׂר לוֹ בְּשׁוֹרָה קָשָׁה יוֹתֵר;

שְׁלוֹשֶׁת הַשְּׁלִיחִים הָרִאשׁוֹנִים בִּשְׂרוּ לוֹ עַל אִיבּוֹד כָּל רְכוּשׁוֹ, וְרַק בְּסוֹף סִפְרוֹ לוֹ עַל מוֹת יִלְדָיו.

ד. רש"י (פס' יז): "עוֹד זֶה מְדַבֵּר, הַמִּלְאָכִים הִלְלוּ שְׁלוּחֵי שָׁטֹן, וְכִדִּי לְהַקְנִיטוֹ וּלְהַחֲטִיאוֹ בְּשָׂרוֹהוּ וְתַחֲלָה

בְּהַפְסֵד מוֹעֵט וְאַחֵר כָּךְ בְּגִדּוֹל הַיָּמֵנוּ, וְכֵן כָּלָם".

(1) מִי הֵם הַ"מִּלְאָכִים" אֵלֵיהֶם מִתִּיַּחַס רִשְׁ"י, וּבִמָּה הֵם הֵיוּ שְׁלוּחֵי הַשָּׁטָן?

{הַמִּלְאָכִים הֵם הַשְּׁלִיחִים שֶׁבָּאוּ לְאִיּוֹב וּבִשְׂרוּ לוֹ עַל הַצְּרוֹת שֶׁבָּאוּ עָלָיו. הַשָּׁטָן רָצָה לִיַּסֵּר אֶת אִיּוֹב

בְּצוּרָה קָשָׁה כִּדִּי שֶׁאִיּוֹב יִקְלַל אֶת אֱלֹהִים. אֲנָשִׁים אֵלֵּי הֵיוּ (בְּלִי יָדִיעֶתָם) שְׁלִיחִים שֶׁל הַשָּׁטָן, וְהַדֶּרֶךְ

בָּהֶם בִּשְׂרוּ לְאִיּוֹב עַל הַצְּרוֹת שֶׁבָּאוּ עָלָיו נֹעֵדָה לְהַכְאִיב לְאִיּוֹב כְּמָה שִׁיוֹתֵר, וְעַל יָדֵי כֵךְ לַגְרוֹם לוֹ

לְקַלֵּל אֶת אֱלֹהִים.

(2) לְפִי דְּבָרֵי רִשְׁ"י, מָהוּ מִבְּנֵה הַקִּטְעַת בַּפְּסוּקִים יִד-יֵט! בְּסֵס תְּשׁוּבַתְךָ עַל תּוֹכֵן הַפְּסוּקִים.

{פְּסוּקִים יִד-יֵט כְּתוּבִים בְּמִבְנֵה מְדוּרָג מִהֶקֶל אֶל הַכְּבֵד; מִהַבְּשׁוּרָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאִיּוֹב קִיבַל, שֶׁהִיא

הַפְּחוֹת גְּרוּעָה עַל אִיבּוֹד רְכוּשׁוֹ, עַד הַבְּשׁוּרָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא הַקָּשָׁה בְּיוֹתֵר עַל מוֹת יִלְדָיו.

בפסוקים ב-ג מתואר מה שהיה לאיוב לפי סדר חשיבות הדברים: (1) ילדיו. (2) צאן וגמלים. (3) בקר ואתונות. את הבשורות על צרותיו איוב מקבל בסדר הפוך: (1) הבקר והאתונות נשדדו. (2) הצאן נשרף והגמלים נשדדו. (3) כל ילדיך מתו. בהתחלה הוא התבשר על איבוד רכושו ורק לבסוף על מות ילדיו. אם איוב היה מתבשר בהתחלה על מות כל ילדיו, שמועה נוספת על איבוד רכושו כבר לא תהיה כל כך כואבת.

פרק ב'

4. עיין בספר איוב, פרק ב', פסוקים א-ט.

א. כיצד הגיב ה' על ההתנהגות של איוב בעקבות הצרות שהשטן הביא על איוב? {תגובת ה': איוב עמד בניסיון בצורה מושלמת. עמידת איוב בניסיון מוכיחה כי איוב צדיק אמיתי וכי השטן הסית את ה' נגד איוב ללא הצדקה.}

ב. כיצד פירש השטן את תגובתו של איוב על הניסיון הראשון שבו השטן ייסר את איוב?

📖 "עור בָּעֵד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בָּעֵד נִפְשׁוֹ" (פסוק ד). השטן מפרש את עמידתו של איוב בניסיון הראשון בצורה שלילית. השטן טוען כי איוב לא קלל את אלוקים אחרי שאיבד את רכושו ואת עשרת ילדיו מפני שאיוב אגואיסט, ובגלל שהוא בעצמו לא נפגע לא אכפת לו מכלום, ולכן הוא קיבל את יסוריו באהבה. [ולכן השטן הציע לה' לפגוע גם באיוב עצמו ולייסר אותו, וכתוצאה מכך איוב יקלל את ה'.]

ג. מהו ההבדל בין הרשות שנתן ה' לשטן בַּנִּסְיוֹן הראשון (פרק א', פסוק יב) לבין הרשות שֶׁנִּתְּנָה לשטן בניסיון השני (פרק ב', פסוק ו)?

{בניסיון הראשון לֹא ניתנה לשטן רשות לפגוע באיוב עצמו, "כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיָדָךְ רַק אֱלֹהִים אֶל תִּשְׁלַח יָדְךָ". לעומת זאת, בניסיון השני הותר לשטן לפגוע גם באיוב עצמו, ואכן השטן היכה את איוב בשחין בכל גופו.} ד. מהי המגבלה שהטיל ה' על השטן בניסיון השני? {המגבלה: איסור להרוג את איוב, "אַךְ אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמַר".}

📖 מפשט הכתוב נראה שמתקיים וויכוח בין אלוקים לשטן, וכי השטן קיבל רשות מה' לייסר את איוב ללא הצדקה. הבנה זו מעוררת שני קשיים אמוניים גדולים: (1) כיצד ייתכן שהשטן טוען שה' המעיד שאיוב צדיק גדול טועה? (2) האם יתכן שה' יאפשר לשטן לפגוע באיוב ללא כל הצדקה? כיצד ייתכן שהשטן הסית את ה' ושכנע אותו לאפשר לשטן לפגוע באיוב הצדיק?

תשובה: השטן אינו כוח עצמאי ואינו יכול לפעול נגד רצון ה', ובתנ"ך מוצגת דרך ספרותית שמעצימה עוד יותר את הקושי: כיצד ניתן להבין שצדיק גדול כמו איוב סובל ללא הצדקה?

ה. "וַתֹּאמֶר לוֹ אֱשֶׁתוֹ" וכו' (פסוק ט).

(1) מה אמרה אשת איוב לאיוב, ומה גרם לה לומר לאיוב דברים אלה?

📖 "בְּרוּךְ אַלְקִים וְמֵת" (ב', ט). הצעת אשת איוב לאיוב: קַלֵּל אֶת אֱלֹהִים וכתוצאה מחטא זה, ה' יעניש אותך ואתה תמות (ועל ידי כך תפסיק לסבול).

{הסיבה: אשת איוב ראתה את בעלה סובל ומתייסר, ומתוך קרֶבֶתָה והדאגה שלה אליו היא חשבה שעדיף לו למות מאשר לחיות חיי סבל כאלה, ולכן היא הציעה לו לקלל את אלוקים ולמות.}

(2) יש מפרשים המבינים כי גם אשת איוב הייתה שליחה של השטן.

במה מקנה אשת איוב שליחה של השטן? {אשת איוב הציע לאיוב לעשות את מה שהשטן רצה שהוא יעשה. המטרה של השטן: שאיוב יקלל את ה', "אם לא אֶל פְּנֵיךָ יִבְרָכְךָ". זה בדיוק מה שאשת איוב הציע לאיוב: "בְּרַךְ אֱלֹקִים וְנָתַתְּ", ובכך היא הופכת (ללא ידיעתה) להיות שליחת השטן. (אשת איוב דומה בכך לשליחים שְׂבָשְׂרוּ לוֹ עַל מוֹת יִלְדֵי וַאֲבוֹד רְכוּשׁוֹ, וכמו הַרְעִים בַּחֲמֶשֶׁךְ הַסֵּפֶר.) }

הניסיון הקשה שבא על איוב במות ילדיו ואיבוד רכושו מהווה ניסיון גם לאשת איוב שְׂשַׁכְלָה את כל ילדיה, אך הנושא המרכזי של הספר הוא איוב ותגובתו לצרותיו, ואשת איוב מובאת כאן רק כרקע לסיפור.

(3) רמב"ן: "הִיָּתָה הָאִשָּׁה הַזֹּאת יִרְאֵת ה' עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס. לָכֵן אָמְרָה: 'מָה טוֹבוֹ חֲזִיד בַּצָּעַר הַזֶּה? ... בְּרַךְ [קלל] אוֹתוֹ...'. וְהוּא הִשִּׁיב: 'וְאֵת הָרָע לֹא נִקְבַּלְתִּי כִּי עֲבוֹדָתִי מֵאֲהָבָה, לֹא עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס'. לפי פירוש רמב"ן, מדוע דחה איוב את דברי אשתו?

{ לפי רמב"ן, אשת איוב הציע לו לעשות את מה שכדאי לו (לקלל את אלוקים ולמות ולהפסיק לסבול). איוב דחה את דבריה וטען שהוא עובד את ה' מאהבה ולא מתוך ציפייה לשכר, ולכן אין קשר בין הטוב או הרע שבא עליו ובין היחס שלו לה' (ולכן הוא אינו מוכן לקלל את ה'). }

5. בספר **איוב**, פרקים א'-ב' מתוארות התגובות של איוב לניסיונות ולייסורים שבאו עליו.

א. כיצד הגיב איוב על הניסיון הראשון שבא עליו? בסס תשובתך על לשון הפסוקים.

{ איוב עמד בניסיון הראשון בצורה מושלמת.

ביסוס: איוב קיבל את היסורין, ולא רק שהוא לא קילל את אלוקים (כפי שרצה והעריך השטן) אלא הוא בָּרַךְ את ה', ואמר: "ה' נָתַן וְה' לָקַח, יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ. בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב" (א', כא-כב). }

📖 "וְלֹא נָתַן תִּפְלָה לְאֱלֹקִים" (א', כב). (למרות כל הצרות שבאו עליו) איוב לא אמר דברים רעים וחסרי טעם (דברים תפלים) כנגד אלוקים ולא התלונן על ה'.

ב. הביטוי "בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב" חוזר פעמיים בפרקים אלה.

הסֵפֶר מדוע הכתוב מציין שאיוב לא חטא בפרק א', פסוק כב, ומדוע הוא מציין עובדה זאת שוב בפרק ב', פסוק י.

{ השטן הביא על איוב יסורים קָדִי לגרום לו לקלל ("לְבָרֶךְךָ") את ה'. בפרקים א'-ב' מתוארים הניסיונות שאיוב התנסה והכתוב אומר כי איוב עמד בניסיון ולא קלל את ה'. השטן הביא על איוב ניסיון הראשון (מות ילדיו ואיבוד רכושו) קָדִי לגרום לאיוב לקלל את ה', והפסוק בפרק א' בא לומר שאיוב עמד בניסיון.

בפרק ב' - חוזרים על הביטוי מכיוון שהשטן ניסה את איוב בניסיונות נוספים; פגע גם בגופו של איוב והיכה אותו בשחין וגרם לאשת איוב להציע לו לקלל את ה' ולמות. הפסוק בפרק ב' בא לציין כי איוב עמד גם בניסיונות אלו ולא קילל את ה' (בניגוד לַצִּפִּית השטן שהוא יקלל את ה' ובניגוד להצעת אשתו). }

ג. ציין שני הבדלים בין תגובת איוב לפורענות הראשונה שבאה עליו (איבוד רכושו וילדיו, בפרק א') לבין תגובתו על הפורענות השנייה שבאה עליו (הכאת כל גופו בשחין, בפרק ב'). מה ניתן ללמוד מהבדלים אלו? (ההבדלים:

תגובת איוב על הניסיון הראשון	תגובת איוב על הניסיון השני
איוב מברך את ה' ("יהי שם ה' מברך")	איוב אינו מברך את ה'
"בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב (בכלל) וְלֹא נָתַן תִּפְלָה לְאֱלֹקִים"	"בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו" (בלבד), והמשך הפסוק לא נזכר כלל. [ובחז"ל: "אָבֵל בָּלְבוּ חָטָא".]
איוב אומר בצורה נחרצת "ה' נתן וה' לקח", ואינו מגדיר את הצרות שלו כרע.	איוב תמה כלפי אשתו: "גַּם אַתְּ הַטּוֹב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱלֹקִים וְאַתְּ הָרָע לֹא נִקְבַּל", וטוען כי אלוקים עשה לו רע, אך יש לקבל אותו.
"וַיִּפֹּל אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ" (כדי לברך את ה')	הדבר לא נזכר

מהבדלים אלו ניתן ללמוד כי חלה ירידה ושחיקה בתגובת איוב לניסיונות שבאו עליו. {

במהלך ספר איוב יש תהליכים של הדרגתיות; הן בתגובות של איוב והן בטענות הרעים (החברים של איוב).

❖ הדרגתיות בתגובות של איוב:

- 1) בפרק א' איוב מברך את ה' (למרות הצרות שפאו עליו).
- 2) בפרק ב' איוב כבר אינו מברך, אך גם אינו מקלל את ה'.
- 3) בפרק ג' איוב מקלל את יומו.
- 4) בהמשך הספר (בעיקר בפרק ט') איוב מתלונן נגד הנהגת ה' בעולם וטוען כי ה' מנסר אותו על לא עוֹל בְּכָפוּ.

❖ הדרגתיות בטענות ההדדיות בין הרעים ואיוב: ככל שמתקדמים בספר, גם טענות הרעים כלפי איוב וגם טענות איוב כלפי הרעים הולכות ומחריפות.

ד. "בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו" (פרק ב', פסוק י).

רש"י: "בְּשִׁפְתָיו" - אָבֵל בָּלְבוּ חָטָא.

ראב"ע: "להורות כי עוד יחטא בשפתיו ויוציא מפיו מלים ברב צער".

מצודת דוד: "בְּכָל זֹאת" - אם כי נלקה בגופו ומצא מסית (את אשתו שהסיתה אותו לקלל את ה'), מכל מקום לא חטא בשפתיו לברך את ה' באשר הסיתתו אשתו.

(1) מה לומד רש"י מן הפסוק, ומה לומד מצודת דוד מן הפסוק?

{ רש"י לומד מפסוק זה שכבר עכשיו מתחיל תהליך החטא של איוב (בשלב זה במחשבה בלבד, ואחר

כך איוב יחטא גם בשפתיו - בטענותיו נגד הנהגת ה'). מצודת דוד לומד מכאן את מעלתו של איוב,

שעל אף שהתייסר בגופו ולמרות דברי ההסתה של אשתו הוא אינו חוטא. }

(2) מה ההבדל בין רש"י וראב"ע בהערכת התנהגותו של איוב?

{ לפי רש"י כבר בשלב זה איוב חטא (במחשבתו), ואילו לפי ראב"ע בשלב זה איוב עדיין לא חטא כלל. }

(3) קבא הוכחות לדברי ראב"ע (הכותב: "להורות כי עוד יחטא בשפתייו") מדברי איוב בויכוח שלו עם הרעים.

{ בהמשך הספר מתוארות אמירות קשות של איוב, כגון: "אחרי כן פתח איוב את פיהו ויקלל..." (ג'), א; "קלה ענו וילד, כן יורד שאול לא יעלה" (ז', ט). }

הטענות הקשות ביותר של איוב כלפי אלוקים כתובות בהמשך בפרק ט', פסוקים יג-כב. עיין שם.

וַיִּנְעָדוּ יַחְדָּו לְבֹא לְנוֹד לוֹ וּלְנַחֲמוֹ (פסוק יא). שלושת החברים של איוב (אליפז, בלדד וצופר) נפגשו ביחד כדי לבוא אל איוב ולהזדהות איתו ולנחם אותו על כל הצרות שבאו עליו.

ה. לפי פסוקים יא-יג, ציין שני מנהגי אבלות שנלמדו מן ההתנהגות של הרעים שבאו לנחם את איוב.

{ מנהגי אבלות (יש לציין שניים): בכי, קריעת בגדים, זריקת אפר על הראש, ישיבה על הארץ ולא על כיסא, ישיבת "שבעה" (ימים), שתיקה בבית האבל עד שהוא יפתח בדברים עם המנחמים. }

הגעת רעי איוב ותגובתם כלפיו היו ניסיון נוסף לאיוב. הרעים לא זיהו את איוב והגיבו בפעולות אָבֵל קשות, וכתוצאה מכך איוב הבין עד כמה מצבו קשה. איוב גם ציפה שהרעים יזדהו איתו, והשתיקה שלהם במשך שבעה ימים מבלי למצוא מילות נחמה גרמו לאיוב להרגיש כי הם אינם מזדהים עם כאבו.

בפרקים א'-ב' מתארים שני אירועים המתרחשים בשמים ובהם מתנהל דיון בין אלקים לשטן. אנו פלומדי הספר מדעים לקיומם של אירועים אלו, וכי איוב התניסר בגלל הסתת השטן. אך בני האדם - איוב, אשתו וחבריו - לא מדעים לכל מה שקרה בשמים ואינם יודעים את הסבה האמתית לסבל של איוב, ולמרות זאת הם מנהלים על כך דיונים. הקדמה זו לספר אומרת לנו שני דברים:

(1) **ההסברים** שינתנו בספר לסבת הסבל של איוב **אינם נכונים**, בגלל שהמדברים אינם יודעים את הסבה האמתית לסבל זה (למרות שכל הטענות שישטענו בספר הן טענות העוסקות בשאלת הצדק האלקי בהנהגת העולם).

(2) פעמים רבות גם אנו (כמו איוב ורעיו) מתנכחים ודנים ונותנים הסברים כאשר חסרים לנו נתונים ואיננו מדעים לכל הנסבות אליהן אנו מתנכסים.

איוב והרעים נותנים הסברים לסבל של איוב כאשר חסר להם מידע על הסבה האמתית לסבלו. האם בנסבות אלו יצליחו איוב ורעיו להבין את מה שקרה לאיוב ולתת לכך הסבר אמיתי?

והשאלה הכללית יותר: האם האדם יכול להבין את הנהגת ה' בעולם, הנסתרת מעיניו (כמו שסבת הסבל של איוב נסתרת מעיני איוב וחבריו)? שאלות אלו ילוו אותנו בלמוד הספר פלו.

תוכן עיקרי: בתחלת המענה איוב מקלל את יום הולדתו. לאחר מכן טוען איוב שהמנות טוב מהחיים, ובסוף הפרק הוא מתאר את יסוריו. איוב טוען שסבת הצרות שנחתו עליו היא מזל רע שנקבע ביום הולדתו (וילגוהו עד יום מותו). מזל זה לא נתן לשנוי, ולכן אין טעם שאמשיך לסבל ועדיף לי למות. השטן הביא על איוב יסורים כדי שאיוב יקלל את אלקים. במענה זה איוב מקלל, אך לא את אלקים אלא "את יומי". מפרק ג' מתחילים הופתחים בין איוב וחבריו, וחלק נכר מהדברים כתובים בפספס מליצית וקשה להבנה.

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

בפרק זה יש הבדל בין הדפוסים השונים במספור הפסוקים. ברוב הדפוסים הפסוק "אחרי כן פתח איוב את פיהו ויקלל את יומי" הוא הפסוק הראשון בפרק ג', ובדפוסים אחרים זהו הפסוק האחרון בפרק ג'. הפסוקים כאן מצויינים בהתאם לרוב ספרי התנ"ך (שבהם זהו הפסוק הראשון בפרק ג').

א-ט	איוב מקלל את יום הולדתו וליל עבירו (משמעות הדברים: תלונה על כך שהוא בא לעולם).
י-ב	איוב מצטער שהוא בא לעולם והוא לא מת במהלך אחד השלבים הראשונים של ביותו לעולם (בהיותו ברחם אמו, בלדה או מיד לאחריה) [מפני שבמות יש יתרונות על החיים].
יג-טו	במות יש יתרונות על החיים, והם: במות יש שקט ומנוחה (פס' יג), קים שוין בין בני אדם (פס' יד-טו, ופס' יט), אין רשעים הפוגעים באנשים (פס' יז) ואין בני אדם המשעבדים לאחרים (פס' יח-יט).
כ-כג	לאדם שסובל עדיף למות. "למה (אלוקים) יתן לעמל (=לסובל) אור (=חיים)?" כלומר: מדוע אלקים נותן לאדם הסובל בחייו להמשיך לחיות? הרי לאדם כזה עדיף למות מאשר לחיות.
כד-כו	משאלת המות של איוב. איוב מתאר את סבלו האישי המלווה בכל רגע מחייו (וממילא איוב זועק על שה' משאיר אותו לחיות חיי סבל כאלה שאין בהם כל טעם).

6. עיין בספר איוב, פרק ג', פסוקים א-י (מהפסוק "אחרי כן פתח איוב את פיהו").

א. "אחרי כן פתח איוב את פיהו ויקלל את יומי" (פסוק א).

מה גרם לאיוב ל"קלל את יומי" דווקא בשלב זה? {שתיקת הרעים הייתה ניסיון נוסף לאיוב. איוב ציפה שחבריו יזדהו עם הצרות שבאו עליו וינחמו אותו. שתיקתם אכזבה אותו והכאיבה לו, ונתנה לו תחושה של ניכור חברתי מחבריו הקרובים ביותר. ניסיון נוסף זה גרם לאיוב לדבר בצורה חריפה.}

בפרקים א-ב' איוב קבל את יסוריו. בפרק ג' חל שנוי משמעותי ואיוב החל להביע את כאבו הגדול.

ב. מהי המשמעות של הקללה שאיוב "קלל את יומו"? {איוב אומר כי היום שבו הוא נולד (והיום שבו אמו נכנסה להריון) מקולל. משמעות הדברים: הקללה מביעה את הצער והכאב של איוב, האומר שהיום שבו הוא נולד, ועל ידי כך הגיע כל הסבל הקשה שלו, מקולל (ראב"ע). א: כל הסבל שלי נובע מגורל רע הקשור ליום הולדתי, וגורל זה לא ניתן לשינוי, ולכן עדיף לי למות מאשר לחיות בחיי סבל כאלה (רמב"ן). }

בפסוק ג איוב פתח בקללה כללית ליום שבו הוא נולד וללילה שבו אמו נכנסה להריון (ואומר כי חבל שהם בכלל נוצרו). לאחר מכן איוב מפרט את פרטי הקללה ליום (בפס' ד-ה) ואת פרטי הקללה ללילה (בפס' ו-ט) [רשב"ם].

📖 "יִגְאַלְהוּ חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת ... יִבְעֲתָהוּ כְּמִרְיֵי יוֹם" (פסוק ה). "יִגְאַלְהוּ" = ילכלכו אותו. הָלָאִי שְׁחוּשָׁךְ וְצִלְמוֹת הִיוּ מִלְכָּלִים אֶת הַיּוֹם שֶׁבוּ נִוְלַדְתִּי, וְהָלָאִי שְׁכוּחוֹת מִזִּיקִים הִיוּ מִבְעִיתִים וּמִפְחִידִים אֶת הַיּוֹם הַזֶּה. משמעות הדבר: הלואי שיום זה שבו נולדתי לא היה קיים כלל בלוח השנה (וממילא לא הייתי נולד).

📖 "יִקְבְּהוּ אַרְרֵי (=מקללי) יוֹם, הַעֲתִידִים עָרֵר לְנִתְּנִי" (פסוק ח). יקללו אותו (את הלילה שבו אמי נכנסה להריון) אנשים המומחים בקללות והם מסוגלים לקלל אפילו את בעל החיים העצום - הָלָאִי. א: "הַעֲתִידִים עָרֵר לְנִתְּנִי", אלו אנשים היודעים בזמן לְנִתְּנִי (של אדם שנפטר) לגרום לבני אדם להצטער ולבכות.

ג. האם השטן שהביא על איוב ייסורים קשים כְּדִי שאיוב יקלל את אלוקים השיג את מבוקשו: {במעשה זה של איוב יש שני צדדים:

1) איוב מקלל, אך הוא אינו מקלל את ה' (אלא את יום הולדתו).

2) בתגובות איוב לייסורים שבאו עליו הכתובות בפרקים א'-ב' איוב הבין שֶׁה' הביא עליו את הייסורים ("ה' נָתַן וְה' לָקַח"), ואילו בפרק ג' איוב טוען כי ה' מסתיר את השגחתו מהאדם, "לִגְבֹר אֲשֶׁר דָּרְכּוֹ נִסְתָּרָה, וַיִּסָּךְ אֶ-לוֹהַּ בַּעֲדָיו" (פס' כג). בדברים אלו יש נסיגה נוספת בדרך שבה איוב מקבל את יסוריו. {

7. בפרק ג', פסוקים י-כב (מהפסוק "כִּי לֹא סָגַר דִּלְתִּי בְטָנִי") איוב זועק על מה שקרה לו בעבר ועל מה שקורה לו בהווה.

א. מהי זעקתו של איוב על העבר?

{ זעקתו של איוב על העבר: איוב מצטער ומתלונן על שהוא נולד ובא לעולם. }

ב. בפסוקים יא-טז, איוב מתאר כמה שלבים שבהם הולדתו הייתה יכולה להימנע.

ציין שניים מן השלבים המתוארים בפסוקים אלה. {השלבים בפסוקים יא-טז:

1) במהלך ההיריון - "לִמָּה לֹא מָרַחֵם אֲמוֹת מִבֶּטֶן יִצְאָתִי וְאֶגְוֶעַ" (פס' יא). "כְּעֵלְלִים לֹא רָאוּ אוֹר" (פס' טז).

2) במהלך הלידה - "כִּי לֹא סָגַר דִּלְתִּי בְטָנִי וַיִּסְתֵּר עָמָל מֵעֵינַי" (פסוק י).

3) מיד לאחר הלידה - "מִדּוּעַ קִדְמוֹנִי בְּרַכָּיִם וַיִּמָּה שְׁדִיִּים כִּי אֵינִק" (פסוק יב). {

📖 "כי לא סגר דלתי בטני, ויסתר עמל מעיני" (פסוק י). איוב מצטער על כך שה' לא סגר את פתח הרחם ממנו הוא נולד, ועל ידי כך ה' היה מונע ומסתיר ממני את הסֶכָל (=עֶמֶל).

📖 "או כִּנְפֹל טָמוֹן לֹא אֶהְיֶה, קַעֲלָלִים לֹא רָאוּ אֹר" (פסוק טז). הלוואי שהייתי מת במהלך לידתי ואז הייתי כמו עֶבֶר שֶׁנִּלְד מֵאֵל (=נֶפֶל) וישר קָבְרוּ אוֹתוֹ, וכמו תינוקות שמתו ולא ראו את אור העולם.

ג. עיין בפסוקים יג-יט. [מ"כי עֲתָה שְׁכַבְתִּי וְאֶשְׁקוּט" עד "וְעָבַד חֶפְשִׁי מֵאֲדָנָיו".]

(1) איזה מצב מתואר בפסוקים אלה?

{ בפסוקים יג-יט מתואר המצב של המוות (שבו יתרונות רבים על החיים). }

(2) ציין, על פי דברי איוב בפסוקים אלה, שלושה יתרונות שיש במצב זה.

היתרונות במוות	החסרונות בחיים
שוררים שקט, שלווה ומנוחה	יש סבל רב
בחברה אחת עם החשובים ביותר (מלכים וְשָׂרִים)	אדם (כמו איוב) מנודה מבחינה חברתית
יש שְׁוִיָּו מוחלט בין כולם	הבדלים רבים במעמד ובאושר של בני האדם
יש צדק ואין פגיעה בחלשים	רשעים פוגעים באנשים הצדיקים והחלשים
אין אנשים משועבדים	יש עבדים המשועבדים לאדונים שלהם

(3) לָשֵׁם מה איוב מזכיר מצב זה עם היתרונות שבו?

{ איוב מתאר את היתרונות שבמוות כדי להסביר מדוע הוא משתוקק לָמוֹת ולסיים את ייסוריו. }

ד. מהו הַקֶּשֶׁר בין הטענה של איוב בפסוקים י-יב לדבריו בפסוקים יג-יט? { בפסוקים י-יב איוב טען שחבל

שהוא נולד. בפסוקים יג-יט איוב מנמק ומבסס קביעה זו וטוען כי המוות עדיף על החיים. }

ה. מהי זעקתו של איוב על ההווה? עֲנֵה בקיצור.

{ איוב זועק ומצטער על שה' השאיר אותו בחיים למרות שהוא סובל. }

📖 "לָמָּה יִתֵּן לְעֵמֶל אֹר וְחַיִּים לְמָרִי נֶפֶשׁ" (פסוק כ). מדוע אלוקים נותן חיים (=אור) לאדם שסובל (=עֶמֶל) ולאנשים שהם מָרִי נֶפֶשׁ (סובלים ורע להם)? הרי לאנשים כאלו עדיף לָמוֹת.

ו. מה מוסיף איוב בדבריו בפסוקים כ-כג על מה שהוא כבר אמר בפסוקים הקודמים?

{ בפסוקים יג-יט איוב אמר בצורה כללית ש**לכל אדם** עדיף המוות על פני החיים. מפסוק כ איוב מדבר על

אדם שסובל. איוב טוען כי אין כל סיבה והצדקה להמשיך חיי אדם שסובל ורוצה לָמוֹת ולהגיע לקבר. }

📖 מתוך הסבל האנושי של איוב הוא מגיע לתובנות של הסתכלות כלל אנושית, וטוען כי לא רק לו בעצמו,

אלא **לכל בני האדם** עדיף המוות על פני החיים (ובמיוחד לאנשים שסובלים בחייהם).

ז. "לִגְבֹר אֲשֶׁר דָּרְכוּ נִסְתָּרָה, וַיִּסָּד אֶל-לוֹהַּ בְּעֵדוֹ" (פסוק כג).

(1) הסבר את הטענה של איוב הכתובה בפסוק זה.

{ איוב טוען כי קיים מסך החוצץ ומפריד בינו ובין ה'. משמעות הדבר:

דרך התנהגותי שהייתי צדיק נסתרה מה' שלא השגיח על מַעֲשֵׂי הטובים (רש"י).

או: אלוקים עשה מחיצה ומנע ממני אפשרות למצוא דרך להיחלץ מהצרות שלי (רד"ק). }

(2) השטן טען: "הלא אָתָּה [ה'] שָׂכַתָּ בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִסְבִּיב" (פרק א', פסוק י).

ציין נקודת דמיון אחת בין טענה זו של השטן ובין הטענה של איוב הכתובה בפרק ג', פסוק כג, והסבר מהו ההבדל בין הטענות האלה.

{ הדמיון בין הדברים: אלוקים סוכך על איוב / שם מסך בפני איוב.

ההבדל בין הדברים: השטן אומר שהמסך שאלוקים שם לפני איוב מסייע לאיוב (ה' מגן על איוב מכל

רע), ואילו איוב אומר שהמסך פוגע בו וחוסיים בפניו את הדרך להירפא ולהימלט מהייסורים. }

📖 "כִּי פָתַח פִּתְחֹתַי וַיִּפָּתְּחֵנִי, וַאֲשֶׁר יִגְרָתִּי יָבֹא לִי" (פסוק כה). איוב טוען שכל חייו הוא חשש שמא יקרה לו אסון, ואסון זה אכן הגיע אליו (= "וַיִּפָּתְּחֵנִי").

8. בפרק א', פסוק יא, טען השטן: "וְאִוֵּלָם שָׁלַח נָא יָדְךָ וְנָע בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, אִם לֹא עַל פְּגִידָה יִבְרָכְךָ".

בפרק ב', פסוק ה, טען השטן: "וְאִוֵּלָם שָׁלַח נָא יָדְךָ וְנָע אֶל עֲצָמוֹ וְאֶל בְּשָׂרוֹ, אִם לֹא אֶל פְּגִידָה יִבְרָכְךָ".

האם בקללה של איוב בפרק ג' הצליח השטן להשיג את מה שהוא רצה? נמק את תשובתך.

{ בפרק ג' איוב קילל את יום הולדתו ואת חייו, אך לא קילל את ה', ולכן נראה שבשלב זה השטן לא הצליח

והייסורים הקשים שבאו על איוב לא גרמו לו לקלל את ה'. }

📖 בפרק ג' אין פְּגִידָה ישירה של איוב לה'; אין תפילה או בקשה, אך גם לא טענה. בפרק זה איוב מקלל, אך לא

את ה'. האם איוב חטא בכך? בהמשך הספר הרעים יתייחסו לדברים הקשים של איוב.

תוכן עיקרי: אליפז אומר בקרת על דברי איוב בפרק הקודם. אליפז טוען כי ה' משגיח על כל הנעשה בעולם ומנהיג את העולם בצדק, והאדם הישר אינו אויב, ולכן איוב שהוא אדם ישר לא יאבד, והוא אינו צריך להתנאש. אליפז טוען כי האדם גורם לקיומו של הסבל בעולם, ורומז לאיוב כי יסוריו נובעים ממעשיו (ולא מהגורל). אליפז מנסה גם לעודד את איוב ולדרבן אותו לקבל את יסוריו באהבה ולהתפלל לה' היכול לרפא אותו מכל יסוריו. אליפז מבסס את טענותיו על שלושה מקורות: (1) ידיעתו של איוב (פרק ד', פס' ז). (2) הנסיון של אליפז (פרק ד', פס' ח-י). (3) התגלות אלקית (פרק ד', פס' יא-כא).

חלוקת פרק ד' והתוכן העיקרי של כל חלק

ב-1	אליפז תמה על סבת יאוש של איוב ומבקר את תגובת איוב החריפה (הכתובה בפרק ג') על יסוריו, וגם מנסה לעודד את איוב שיעל אף יסוריו אינו צריך להתנאש.
ז-1	אליפז מבסס את טענותיו; (1) על ידיעתו של איוב ("זכר נא") היודע כי הוא אדם ישר, והישרים אינם אויבים, ולכן איוב היודע שהוא צדיק אינו צריך להתנאש. [בדברים אלו יש גם רמז כי ילדיו של איוב שמתו לא היו ישרים]. (2) על התבוננות בטבע ("כאשר ראיתי") שממנו למד אליפז שמי שעושה רע נענש ואובד.
יב-כא	אליפז מבסס את טענותיו על התגלות שהיתה לו (חזון אלקי-נבואי).
יב-טז	תאור ההתגלות עצמה.
יז-כא	תכן ההתגלות: האדם אינו צודק יותר מה' ואין אדם אשר איננו חוטא (הדברים מתבססים על קל וחמר של השואת האדם למלאכים, או לצדיקים), ולכן כל אדם עתיד לסבל בחייו.

9. עיין באיוב, פרק ד', פסוקים א-ו.

א. מהי הביקורת של אליפז כלפי איוב הכתובה בפסוקים אלה?

{ אליפז מבקר את תגובתו של איוב שדיבר בחריפות וקלל את יומו. אנ: אליפז אומר לאיוב: היאוש שלך ורצונך למות אחרי שבאו עליך יסורים אינם מוצדקים. }

📖 "הנסה דבר אליך תלאה!! ונעצר במלין מי יוכל" (פסוק ב). האם בגלל שאתה איוב קיבלת ניסיון וייסורים נעשית לאה (עיף) ואתה מקלל? אינני יכול לשתוק מול דברי ההתרסה שלך (שנאמרו בפרק ג'. רש"י).
אנ: אליפז אומר: אני רוצה לנסות לדבר מבלי להלאות אותך, אך בכל אופן איני יכול לעצור את דברי.

ב. בפסוקים ג-ה אליפז מתאר את ההתנהגויות השונות של איוב בעבר ואחרי שבאו עליו ייסורים.

(1) מה משותף להתנהגויות של איוב שאליפז מתאר בפסוקים ג-ד? צטט מהפסוקים שני תיאורים והסבר אותם.

{המשותף להתנהגויות של איוב בעבר: מעשים טובים שאיוב עשה בעבר שהוא עודד אנשים חלשים וסייע להם. "ישרתי רבים" - למדת דברי מוסר (או הטפת מוסר) לאנשים רבים; "נדתי רפות תחזק" - תמקתי ועודדתי אנשים קשי יום ומיואשים; "כושל וקימון מלידי" - עודדתי בדברי ניחומים אנשים נדכאים וכושלים; "ברכתי כרעות תאמץ" - חזקתי אנשים שנפלו.}

(2) לשם מה תיאר אליפו את דמותו של איוב כפי שהוא היה בעבר? בסס את דבריך על הכתוב.
{אליפו מתאר זאת כדי להצביע על הניגוד שבין מעשיו בעבר להתנהגותו הנוכחית של איוב. בעבר איוב חיזק את הנכשלים, ואילו עתה הקושי החליש אותו. ניתן לבסס זאת על פסוק ה: "תבוא אליך ותלא", אתה נהיית לאה כשהצרה הגיעה אליך.}

ג. "הלא יראתך כסלתך, תקנתך ותם דרךך" (פסוק ו).

(1) הסבר דברים אלו של אליפו לאיוב. בתשובתך שים לב לפירוש המילה "כסלתך".

(2) מה מוסיף אליפו בפסוק ז על מה שהוא אמר לאיוב בפסוק ו?

{הקדמה: במענה זה אליפו עודד את איוב אך גם אמר דברי בקורת על תגובת איוב שקלל את יומו.

על פי שני צדדים אלו בדברי אליפו, קיימות שתי אפשרויות לפרש את פסוקים ו-ז:

א. **אליפו מעודד את איוב** ואומר לו: העובדה שהיית ירא אלוקים (= "יראתך") צריכה להוות לך מקור של בטחון ("כסלתך" = בטחונך, ומקביל למילה "תקנתך"). גם התנהגותך הטובה ("תם דרךך") צריכה לתת לך תקווה כי מצבך ישתפר לטובה, ולכן אינך צריך להתייאש. בפסוק ז אליפו מוסיף שצדיק אינו אובד ("זכר נא מי הוא נקי אבד"), ולכן על איוב שהוא צדיק להתעודד ולדעת שהוא לא יאבד (רמב"ן).

ב. **אליפו מבקר את איוב** על תגובת איוב ליסוריו (שקלל את יומו) ומאשים אותו: תגובתך הקשה על הצרות שלך מוכיחה כי "יראתך... תקנתך ותם דרךך" נבעו מתוך טפשות (או רק בגלל יראת העונש) ולא מתוך אמונה אמיתית ("כסלתך" = כסילות וטפשות), ולכן כאשר באו עליך ייסורים התחלת לומר שה' אינו משגיח על מה שקורה בעולם (אלא הכל מושפע מגורל רע בלבד). בפסוק ז אליפו מוסיף ואומר: אדם צדיק (= נקי) אינו אובד. העובדה שבניך מתו מוכיחה שהם חטאו (אנ): העובדה שבאו ייסורים על איוב מוכיחה שגם הוא עצמו חטא. רש"י).

10. עיין באיוב, פרק ד', פסוקים ז-יא.

א. מהי הטענה העיקרית של אליפו בנוגע לשאלה של "צדיק ורע לו"? בסס תשובתך על לשון הפסוקים.

{הטענה העיקרית של אליפו: לכל דבר שקורה בעולם יש סיבה, ולכן גם לייסורים של איוב יש סיבה והם אינם תוצאה של גורל או מזל רע. אין ייסורים בלא חטא. אדם ישר לא הולך לאבדון מוחלט מהעולם, אבל הרשעים כן הולכים לאבדון ונכחדים מהעולם. הצדיק עלול להיפגע, אך גם אם הוא יפגע - הוא לא יאבד. ביסוס: "זכר נא מי הוא נקי אבד, ואיפה ישרים נכחדו" (פס' ז).}

ב. בדברי אליפו "זכר נא מי הוא נקי אבד" יש רמז כי עשרת ילדיו של איוב שמתו היו רשעים ונלקחו הם מתו.

ב. מהי תשובתו של אליפז לתלונה של איוב הכתובה בפרק ג' (תשובת אליפז : האדם המתנהג כראוי ("נקי")) אינו אובד, ולכן מכיוון שאתה נקי אינך צריך להתייבש מחייד ולחשוש שתאבד. }

הנחת היסוד של דברי כל הרעים: אמונה דתית כי ה' מנהיג את העולם בצדק. לא קימת סתירה בין האמונה הדתית למציאות. אם איוב קבל יסורים, בנראה שזה מצדק ואיוב צריך להתניסר [בגלל שכל אדם בעולם סובל, או בגלל שאיוב חטא (והם מוכנים להאשים את איוב בהאשמות ללא כל בסיס)].

ג. "כאשר ראיתי" וכו' (פסוק ח).

מה הם שני הדברים שאליפז ראה ואותם הוא מזכיר בפסוקים ח-יא, ומה למד מכך אליפז? { אליפז טוען כי לכל דבר בעולם יש סיבה ותוצאה, והרשע נענש על מעשיו.

אליפז מביא לכך שתי דוגמאות:

1) כמו שאדם קוצר את מה שהוא זרע, כך מי שעושה מעשי רשע וחטאים (און), צריך להבין שהוא יסבול ("עמל" = סבל) כתוצאה מחטאיו וסופו לאבדון, "מנשמת א-ל"ה לאבדו" (פס' ח-ט).

2) האריה (כמו הרשע) מנצל את כוחו וטורף ופוגע בבעלי חיים חלשים, אך כאשר הוא נחלש והוא אינו מסוגל לטרוף - הוא נענש ומת ברעב ואף אחד לא יבוא לעזור לו (פס' י-יא).

אליפז מוכיח מכך את טענתו שהאדם הישר לא הולך לאבדון, "זכר נא מי הוא נקי אבד" (פסוק ז), וכל סבל או עונש נובע מחטאיו של האדם.

11. עיין באיוב, פרק ד', פסוקים יב-כא.

א. מה מתאר אליפז בפסוקים יב-טז, ומה הוא הרגיש בזמן זה? { אליפז מתאר התגלות של אלוהים אליו במחזה נבואי ("בשעפים מחזינות לילה") שגרמה לו לפחד גדול ("פחד קראני ורעדתי"). }

ב. מה נאמר לאליפז בנבואה, ומה מוכיח אליפז מדברי הנבואה שנאמרו לו? הקבר כיצד הוא מוכיח זאת.

{ מטענות איוב נובע שאלוהים מייסר אותו ללא הצדקה, ואיוב צדיק וצודק יותר מאלוהים.

בהתגלות הנבואית נאמר לאליפז: "האנוש מא-ל"ה יצדק! אם מעשהו יטהר גבר!" (פסוק יז). האם יתכן שאדם יהיה צודק יותר מאשר אלוהים?! [והתשובה: ברור שלא!] (רש"י). און: האם יתכן שאדם יהיה צודק לפני אלוהים ויעשה כל מה שהוא צריך לעשות?! [והתשובה: ברור שלא!] (דעת מקרא).

אליפז מוכיח שכל אדם (וממילא גם איוב) חוטא, ולכן כל אדם עתיד לסבול בחייו. }

ג. טיעונו של אליפז בפסוקים יח-כא מבוסס גם על "קל וחמר".

(1) מי הם "עבדיו", ומי מכונה בפי אליפז "שוכני בתי חמר"?

{ "עבדיו" = המלאכים או הצדיקים. "שוכני בתי חמר" = בני האדם הרגילים, או הרשעים. }

(2) מהו ה"קל" ומהו ה"חמר" בדברי אליפז? הקבר דבריד.

{ ה"קל": הם עבדי ה', כי הם שלמים יותר מאדם רגיל, ואף על פי כן ה' אינו מאמין בהם בצורה מוחלטת. ה"חמר": הם בני אדם רגילים ומוגבלים, שהם לא מושלמים והם עשויים מחומר (גוף) עם יצרים וקיומם זמני, ואם כן מסתבר כי הם חוטאים, ולכן הם נענשים על חטאיהם. }

ה' "הן בעבדיו... אף שוכני" וכו' (פס' יח-יט). צורות הביטוי "הן... אף" או "הן... ואין" מאפיינת

פסוקים שבהם כתוב קל וחומר בתנ"ך. [וכן: בראשית, מ"ד, ח; שמות, ו', יב; דברים, ל"א, כז].

"מבקר לערב יפתו מבלי משים לנצח יאבדו. הלא נסע יתרו בם ימותו ולא בחקמה" (פס' כ-כא). אליפו מתאר חסרונות של בני האדם שהם הולכים לאבדון נצחי במהירות רבה ("מבקר לערב"). כאשר האדם מת כל המעלות והיתרונות שהיו בו נעלמים בלי שום חכמה. המסקנה מתיאור חסרונותיו של האדם: אדם לא מצליח לשמור על עצמו, ולכן בוודאי שהוא לא יכול לטעון כי הוא צודק יותר מאלוקים.

(3) הקִּבֵּר, על פי פסוקים אלו, כיצד אליפו מנסה לשכנע את איוב שהוא (איוב) אינו צודק. {אליפו מנסה לשכנע את איוב באמצעות "קל וחמר": לעומת ה' גם המלאכים (או הצדיקים) אינם שלמים, ואם כן כל שכן שבני אדם (שהם חומריים) אינם שלמים, לכן בוודאי שה' צודק ולא איוב (שאינו שלם וכנראה שגם חטא).}

שִׁים לב! אליפו אינו אומר במפורש כי איוב חטא, אלא רק טוען בצורה כללית שכל אדם חוטא.

ד. כיצד מתקשרים דברים אלה של אליפו לדבריו שבפסוקים ו-ז?
{בפסוקים ו-ז אליפו אמר לאיוב בקורת שהוא מתייסר בגלל שהוא חטא, וטענה זו מקבלת אישור מהנבואה שנאמרה לאליפו בפסוקים יז-כא (שכל אדם חוטא וממילא גם נענש ומתייסר).}
ה. בפרק ד' אליפו הביא שלוש ראיות להוכחת דבריו.

מהן שלוש הראיות, ומה ההבדל בין שתי הראשונות לבין השלישית? {הראיות של אליפו:

(1) ידיעתו של איוב (ושל כל אדם אחר) - "זָכַר נָא מִי הוּא נָקִי אָבֹד" (פס' ז).

(2) התבוננות של אליפו במציאות - "כִּפְאֶשֶׁר רָאִיתִי חֲרָשִׁי אָוֶן" וכו' (פס' ח-יא).

(3) התגלות נבואית - "בְּשִׁעְפִּים מְחֻזְּנוֹת לִיָּלָה" (פס' יב-כא).

ההבדל: את שתי ההוכחות הראשונות יכול להבין ולראות כל אדם, ואילו את ההוכחה השלישית יכול לקבל רק אדם בדרגת נבואה.

חלוקת פרק ה' והתוכן העיקרי של כל חלק

א-ה	אליפו מבקר את הכעס של איוב (שקלל את יומו), וטוען כי זעקת איוב אינה מועילה והיא רק יכולה לגרום נזק לאיוב.
ו-ז	האדם גורם לקיומו של הסבל בעולם (בגלל עצם מציאותו של האדם כיצור מגבל. <u>או</u> : בגלל חטאיו של האדם. <u>או</u> : האדם גורם לקיומן של צרות בעולם; הן לעצמו והן לאנשים אחרים).
ח-כז	יסוריך, איוב, נובעים מה' ולא מגורל, ולכן עליך להתפלל לה' שגורם לצרותיך (ואל תמאס את מוסר ה').
ח-טז	אליפו מיעץ לאיוב להתפלל לה', שהוא בעל עצמה אדינה ועושה טובות בעולם ואף יכול להציל את איוב מצרותיו. אליפו סובר כי כל הקורה בעולם נובע מהשגחת ה' המשגיח על העולם לטובה (ולא מגורל שהאדם אינו יכול להשפיע עליו), ולכן רצוי שאיוב יתפלל לה'.
יז-כז	צרותיך באו מה', ועליך לקבלו באהבה. אם תנהג כך - ה' יגן עליך ועתידיך יהיה טוב.

א. מהי הביקורת של אליפז על איוב בפסוקים אלו, וכיצד הוא מנמק את הביקורת שלו?

{ אליפז מבקר את התגובה של איוב שקלל את יום הולדתו בגלל הצרות שבאו עליו.

הנימוק: בזעקה של איוב שקלל את יומו אין שום תועלת, כי היא לא תענה, ואדרבה היא רק מזיקה מפני שכתוצאה ממנה בני אדם לא יעזרו לו ולבניו (פס' ב-ה). אן: הכעס של איוב לא מוצדק שכן אדם אינו סובל סתם. אם הוא סובל, משמע שחטא ומגיע לו עונש (פס' ו-ז).

📖 "כִּי לְאֵוִיל יִהְיֶה קֶעֶשׁ, וּפֶתַח תְּמִית קִנְאָה" (פסוק ב). אליפז מבקר את התגובה הקשה של איוב שקלל את יום הולדתו. אליפז אומר לאיוב: הכעס שבו הנקבת על צרותיך מטופש וגורם לך רק נזק, ואין בו כל תועלת.

ב. אילו דברים שראה אליפז הוא מתאר בפסוקים ג-ה, ומה הוא רצה לרמוז לאיוב באמצעות תיאור זה?

{ אליפז ראה אֵוִיל (טפֿש) המצליח בדרכו, עד שלפתע באה עליו פורענות ואף אחד לא בא לעזור לו ולילדיו.

אליפז רמז לאיוב שלמרות החטאים שלו אף הוא הצליח כאותו אֵוִיל, עד שבאה עליו הפורענות.

אן: תגובתו של איוב שקלל את יומו היא תגובה אֵוִילית, והיא עלולה לגרום לכך שגם חבריו לא ירצו להזדהות עמו ולעזור לו.

ג. מהי טענתו של אליפז בפסוקים ו-ז?

📖 "כִּי לֹא יֵצֵא מִעֶפֶר אָוֶן, וּמִאֲדָמָה לֹא יֵצֵמַח עֲמָל" (פסוק ו). הַרְשָׁע ("אָוֶן") וְהַסָּבֵל ("עֲמָל") בעולם אינם נוצרים לבד מעצמם. לכל סבל יש סיבה, וכנראה שמי שסובל חטא (ואין לתלות את הסבל בגורל).

📖 "כִּי אָדָם לְעֵמָל (=סָבֵל) יוֹלֵד" (פסוק ז). האדם (במעשיו הפיזיים או בחטאיו) גורם לקיומם של הסבל והצרות בעולם. אן: כל אדם בעולם עתיד לסבול (בגלל עצם מציאותו כיצור מוגבל).
"וּבְנֵי רֶשֶׁף יִגְבְּיָהוּ עוֹף", רק המלאכים לא סובלים. לעומת זאת, כל הסבל קשור לבני אדם.

13. עיין באיוב, פרק ה', פסוקים ח-טז.

א. "אוֹלָם אֲנִי אֶדְרֹשׁ אֶל-אֵל" (פסוק ח).

(1) מה הציע אליפז לאיוב בפסוק זה? { אליפז הציע לאיוב: עליך להתנהג בצורה שונה. במקום לומר דברים קשים ולקלל את היום שלך עליך לפנות אל ה'. מטרת הפנייה: אתה צריך לבקש מה' שירחם עליך ויושיע אותך מצרותיך. אן: לחזור בתשובה. אן: לברר למה באו עליך צרות אלו.

(2) איזו השקפה של איוב דוחה אליפז, ומהי תפישתו את פעולות ה'?

{ אליפז דוחה את השקפת איוב כי כל מה שקרה לו נבע מהגורל הרע שלו, ולכן (לדעת איוב) אין טעם לנסות לשנות את רֶעַ הַגִּזְרָה ולהתפלל. תפישת אליפז: מה שקורה בעולם נובע מהשגחת ה' המשגיח על העולם לטובה, ולכן כדאי לאיוב להתפלל לה'.

📖 "אוֹלָם אֲנִי" וכו'. אליפז מציג כאן נגוד בין תגובתו של איוב שִׁקְלַל אֶת יוֹמוֹ (שהיא חסרת טעם ותועלת) לבין דֶרֶךְ הַתְּגוּבָה הַרְאוּיָה וְהַמּוֹעִילָה שֶׁל פְּנִיָּה לַה' (וְכֵן אֲנִי, אליפז, הִיִּיתִי מְגִיב בְּמִקּוֹמִי).

ב. בפסוקים ט-טז מתאר אליפז פעולות של ה' בעולם.

(1) לָשִׁים מֶה אֵלִיפֹז מֵתָאֵר פְּעוּלוֹת אֱלֹהִים שֶׁל ה'!
{ בפסוק ח אליפז הציע לאיוב להתפלל לה', ובפסוקים אלה הוא מנמק את הצעתו. תתפלל לה' מכיוון
שה' הוא כל יכול וטוב, ורק ה' מסוגל להושיע אותך מצרותיך. }

(2) מהו המבנה של התיאור בפסוקים אלו?
{ המבנה: כלל ופרט. הכלל: "עֲשֵׂה גְדֻלוֹת וְאֵין חֶקֶר נִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר" (פס' ט). פרט: דוגמאות של
דברים טובים שה' עושה בטבע ובהשפעה על בני אדם (פס' י-טז). }

(3) ציין שני תחומים של פעולות ה' בעולם המתוארות בפסוקים אלו, וקבא דוגמה אחת לכל תחום.

{ התחומים: (1) תחום הטבע. דוגמה: "הִנֵּיתָן מָטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ" (פס' י). }

(2) השפעה על החברה ומעשי בני אדם (פס' יא-טז). דוגמה: ה' עוזר לחלשים ("לְשׁוֹם שְׁפָלִים לְמָרוֹם")
ולא מאפשר לרמאים לבצע את התוכניות שלהם ולפגוע בחלשים ("מִפֶּר מִחֲשָׁבוֹת עֲרוּמִים ... וַיִּשַׁע
מִחֶרֶב מִפִּיהֶם, וּמִיַּד חֶזֶק אֲבִיוֹן"). }

אליפז שָׁפַח את ה' כעושה דברים טובים בעולם וכמושיע את החלשים, ולכן הוא הציע לאיוב: פְּנֵה אֵל ה',
שהרי ה' עושה טוב, והוא יכול לעשות כל דבר וגם להושיע אותך מצרותיך (ויש בזה תקווה לאיוב).

14. עיין באיוב, פרק ה', פסוקים יז-כד.

א. אליפז אומר לאיוב: "הִנֵּה אֲשֶׁרִי אֲנֹשׁ יוֹכְחֶנּוּ אֶ-לוֹהִים, וּמוֹסֵר שְׂדֵי אֵל תִּמְאָס" (פסוק יז).

לפי דברי אליפז, כיצד היה איוב צריך להגיב על ייסוריו, ומדוע הוא היה צריך להגיב בדרך זו?

{ לפי דברי אליפז, איוב היה צריך להבין שהצרות שלו באו מה' ולקבל את יסוריו באהבה, או להשלים
אתם ולא להתלונן (כמו שאיוב קלל את יומו). איוב היה צריך להגיב כך מפני שהוא היה צריך להבין שמה
שה' עושה נועד לטובת האדם, והייסורים מכפרים על עוונותיו (מצודת דוד).

אן: איוב היה צריך לקבל את הייסורים מפני שהעובדה שה' מְיַסֵּר אותו מראה שה' מתייחס אליו באופן
מיוחד. אן: משום שהייסורים הם זמניים, והקב"ה ירפא אותו מסבלו (רמב"ן). }

אליפז שָׁתִי הִנְחִיית מַעֲשִׂיית לְגַבִּי הַהִתְיַחֲסוֹת הַנִּכְוָה שֶׁל אִיּוֹב לְאֱלֹקִים:

(1) עָלִיד לִפְנוֹת לְאֱלֹקִים (וּלְבָקֵשׁ מֵה' שְׁיִרְפָּא אוֹתָךְ, או: לְחַזֵּר בְּתִשְׁבָּה). (פס' ח)

(2) עָלִיד לְהִכָּנַע בְּפָנֵי אֱלֹקִים (מִתְנַחֵם מוֹדְעוֹת לְקִטְנוֹת הָאָדָם) וּלְקַבֵּל אֶת יִסּוּרֵיךְ בְּאַהֲבָה. (פס' יז)

📖 "כִּי הוּא יִכְאִיב וַיִּחַבֵּשׁ, יִמְחֹץ וַיִּגְדֹּי תִרְפִּינָה" (פסוק יח). אליפז טוען כי אלוקים מכאיב לאדם ומייסר
אותו, אך בעתיד הוא גם יחבוש וירפא את פצעיו, והייסורים שאלוקים נותן הם זמניים בלבד.
אן: הייסורים המכאיבים והמוחצים שבהם אלוקים מייסר את האדם מרפאים את האדם מבחינה
רוחנית כבר בהווה, מכיוון שהייסורים מכפרים על חטאיו.

ב. עיין בפסוקים יט-כו.

(1) על פי דברי אליפז, מה צפוי לקרות לאיוב אם הוא יתייחס לצרות שבאו עליו בצורה ראויה?

בתשובתך התייחס לשני שלבים בעתידו המובטח של איוב.

{ אליפז מבטיח לאיוב כי אם יקבל את ייסוריו באהבה ה' ישגיח עליו ויציל אותו מצרות שונות
("בִּשְׁשׁ צָרוֹת יִצִּילֶךָ" וכו') והוא יגיע לקבר מתוך שיבה טובה ונחת ("כְּעֵלוֹת גְּדִישׁ בְּעֵתוֹ"). }

(2) "בִּשְׁשׁ צָרוֹת יִצִּילֶךָ, וּבְשִׁבְעַת לֹא יָנֵעַ בְּךָ רָע" (פסוק יט).

לפי דברי אליפז, ציין שלוש מה"צרות" שמהן ה' עשוי להציל את איוב.

{ הצרות שמהן ה' יציל את איוב: רעב, מלחמה, הוצאת דיבה (א): הלשנות, א): הסתת השטן),
שודדים, מחלת הדבר ("שוד" - דעת מקרא), ייקור מחיר המזון, חיות רעות, מכשולים בדרך ("אֲבִי
הַשָּׂדֶה") מות צאצאים, מות בגיל צעיר. }

(3) לָשֵׁם מַה אֵלִיפֹז אוֹמֵר דְּבָרִים אֱלֹהִים לְאִיּוֹב? { אליפז אוֹמֵר דְּבָרִים אֱלֹהִים כְּדֵי לְעוֹדֵד אֶת אִיּוֹב לְקַבֵּל אֶת
ייסוריו ברצון, מתוך אמונה ותקווה שבעתיד ה' יעזור לו. }

📖 "תָּבוֹא בְּכָלֶךָ (בזמן הראוי) אֵלַי קָבֵר, כְּעֵלוֹת גְּדִישׁ בְּעֵתוֹ" (פסוק כו). אליפז מסיים בדברי ברכה ועידוד
לאיוב: אתה תמות ויקברו אותך רק בזמן המתאים, כמו שְׂבָלִים שנקצרו ונאספו לגדיש לאחר שהבשילו.

🕒 בְּסִיּוֹם דְּבָרָיו אֵלִיפֹז אוֹמֵר לְאִיּוֹב כִּי זֶה הָאֵמֶת וְעַל אִיּוֹב לְקַבֵּל אֶת דְּבָרָיו: "הִנֵּה זֹאת חֲסִרְנוֹתְךָ כֹּן הִיא,
שְׁמַעְנָה וְאַתָּה דַּע לְךָ". לְמָרוֹת שִׁכְנוֹתָ שֶׁל אֵלִיפֹז הִיָּתָה טוֹבָה, דְּבָרָיו אֶקְזְבוּ אֶת אִיּוֹב וְהִכְאִיבוּ לוֹ. אִיּוֹב צָפָה
מִחֲבֵרוֹ הַחֲשׁוֹב לְדַבְּרֵי נְחֻמָּה וְעִידוֹד עַל אֲסוֹנוֹ הַגָּדוֹל. בְּמָקוֹם זֶה אִיּוֹב מְרַגֵּשׁ כִּי אֵלִיפֹז מְתַנַּשֵּׂא וּמְטִיף לוֹ
מוֹסָר, רוֹמֵז לוֹ שֶׁהוּא חָטָא, וְגַם עֲשָׂרַת יָלְדָיו שִׁמְתוּ נַעֲנָשׁוּ עַל חֲטָאֵיהֶם. אֵלִיפֹז גַּם טָעַן כִּי תְּגוּבָתוֹ שֶׁל אִיּוֹב
הִנֵּה כַּעַס טַפְּשִׁי, וְהוּא מַעְלִיב אֶת אִיּוֹב בְּכַוְנָיִים כְּמוֹ אֲוִיל וּפְתִי. אִיּוֹב מֵאֲכָזֵב מְאֹד וּפְגוּעַ מִדְּבָרָיו שֶׁל אֵלִיפֹז
שֶׁהִתְקַבְּלוּ עַל יְדֵי אִיּוֹב כְּהִתְנַשְּׂאוֹת וְכִהְיֻתָּהּ הָאֲשָׁמוֹת בְּאָדָם הַסּוֹבֵל עַל לֹא עוֹל בְּכַפּוֹ.

פרקים ו'-ז'

התייחסות איוב לדברי אליפז

תוכן עיקרי: איוב מגיב על טענות אליפז כלפי דבריו ומסביר את הסבה לתלונותיו. איוב מכנה תלונות נגד:
א. הרעים ויחסי כלפיו.

ב. השגחת ה' על כלל העולם, ובפרט נגד השגחת ה' האישית כלפיו.

חלוקת פרק ו' והתוכן העיקרי של כל חלק

ב-י	איוב טוען כי צריך לשפט את דבריו הקשים ביחס לעצמת היסורים שבאו עליו.
ב-ה	איוב עונה לטענת אליפז (שאמר בקרת על דברי איוב שקלל את יומו. בפרק ה', פסוק ב) ואומר כי יסוריו הקשים גרמו לו לדבר בצורה חריפה (ולכן התייחסותו של אליפז, המבקר את תגובת איוב ללא התייחסות ליסורים שגרמו לכך, אינה הוגנת).
ו-ז	אני מואס בחיי היסורים שלי שהם חיים חסרי טעם ובלתי נסבלים. <u>אז</u> : דברי אליפז הם חסרי טעם (ונובעים מחסר רגישות ליסורי איוב), ולכן אני מוכן לקבלם.
ח-י	בנגוד לאליפז שהציע לאיוב להתפלל לאלקים שיצילנו מצרותיו (פרק ה', ח) מבקש איוב שאלקים ימית אותו מיד ובכך יגמרו יסוריו.
יא-יג	אין לי כח לקוות. אני נמצא במצב של אפיסת כחות ויאווש, ואין לי כח להמשיך לסבל. התקווה לעתיד טוב אינה מסייעת לי להתגבר על יסורי. [בנגוד לדברי אליפז בפרק ה', כד-כו שנסה לעודד את איוב שעוד צפוי לו עתיד טוב.]
יד-כח	תלונות איוב כלפי הרעים.
טו-כ	משל: רעי דומים לנחל אכזב (שדוקא בקיץ שזקוקים למימיו - אין בו מים).
כא-כג	נמשל: בקרת של איוב כלפי חבריו שדוקא בזמן שקשה לאיוב והוא זקוק לתמיכתם הם בוגדים בו ואינם מזדהים עם כאבו, ואדרבא הם מסנגרים על ה' המנסה את איוב על לא עול בכפו (מפני שהם חוששים שה' יפגע גם בהם).
כד-כח	איוב מבקש שרעיו ילמדו אותו במה הוא חטא שמגיע לו ענש כל כך חמור.
כה-כז	איוב לועג לתוכחת הרעים כלפיו וטוען כי היא מלמדת על חסר מוסריותם ונכונותם לפגוע בחלשים (כמו איוב המתיסר).
כט-ל	איוב מבקש מרעיו שלא ילכו ולא יעזבו אותו (על אף הבקרת שלו ודבריו הקשים כלפיהם) ושיתייחסו לטענותיו.

15. עיין באיוב, פרק ו', פסוקים א-ז.

א. בדבריו של איוב בפסוקים ב-ד, אפשר לראות מענה לטענותיו של אליפז לאיוב הכתובות בפרק ה'.
מהי תשובתו של איוב לאליפז בפסוקים אלו?
{ אליפז אמר ביקורת על הדרך שבה איוב הגיב על צרותיו. איוב טוען כי יסוריו הקשים גרמו לו לדבר בצורה חריפה, ולכן ההתייחסות של אליפז המבקר את דברי איוב ללא התייחסות ליסורים שגרמו לכך אינה הוגנת. }

ב. "על כן דברי לעז" (פסוק ג).
בעקבות מה דברי איוב "לעז", וכיצד הדימוי שבפסוק ד מחזק את דבריו שבפסוקים ב-ג?
{ דברי איוב לעז (בוטים ומגומגמים) כתוצאה מהייסורים הקשים שבאו עליו.
בפסוק ד מתואר שה' יורה באיוב חיצים טבולים ברעל הפוגעים בגופו ובנפשו. איוב טוען כי דברי אליפז שה' הביא עליו את צרותיו מתקלקלים אותו עוד יותר, בגלל ש: 1) תמיד הייתי ירא אלוקים, וכואב לי מאוד שאלוקים מנסה אותי. 2) לא נתן להתחמק ולהנצל מצרות שאלוקים מביא על האדם. משום כך דברי איוב כעושים ובוטים (כפי שמתואר בפסוקים ב-ג). }

ג. הקצר את המשל שבאחת השאלות הרטוריות בפסוק ה, וכתוב מה רצה איוב להביע באמצעות משל זה.
{ המשל בפסוק ה: האם בעלי-חיים מתלוננים כאשר טוב להם ויש להם מספיק אוכל?! [והתשובה: לא].
המסקנה: אם שומעים משהו מתלונן וצועק צריך לבדוק את הסיבה שגרמה לו להתלונן, ואסור להתייחס רק לתלונה עצמה. איוב טוען כי דבריו הקשים והמתריסים לא נאמרו סתם, אלא הוא דיבר כך בגלל יסוריו הקשים. ולכן ההתייחסות של אליפז המבקר את דברי איוב ללא התייחסות ליסורים שגרמו לכך אינה הוגנת. א: איוב מביע בכך ביקורת על חבריו, שבגלל שטוב להם הם אינן חשים את מצוקתו ואינם מבינים אותו (ראב"ע). }

ד. הקצר את המשל שבאחת השאלות הרטוריות בפסוק ו, וכתוב מה רצה איוב להביע באמצעות משל זה.
{ המשל בפסוק ו: האם אפשר לאכול דבר חסר טעם?! [והתשובה: לא].
המסקנה (הנמשל): חיי היסורים שלי הם חסרי טעם, ולכן אני מואס בהם. א: דברי אליפז הם חסרי טעם (ונובעים מחוסר רגישות לייסורי איוב), ולכן אני מוכן לקבלם. }

16. עיין באיוב, פרק ו', פסוקים ח-יד.

א. "מי יתן תבוא שאלתי" (פסוק ח).

(1) מהי "שאלתו" של איוב, ומה הביא אותו לשאול "שאלה" זו? בסס תשובתך על דבריו בתחילת הפרק.
{ "שאלתו" של איוב: שה' יהרוג אותו בקרוב. ייסוריו הקשים של איוב גרמו לו לבקש למות.
ביסוס: "כי עתה (צרותי) מחול ימים יקבד"; "חצי שדי עמדי, אשר חמתם שותה רוחי" (פס' ב-ד). }

(2) כיצד ניתן לראות ב"שאלתו" של איוב התייחסות להצעה שהציע אליפו לאיוב בפרק ה'!
{ אליפו הציע לאיוב לפנות את ה' ולהתפלל אליו. איוב עונה על כך : תַּפְלִיתִי הִיחִידָה לִה' וְתִקְוֹתִי הִיא לַמּוֹת. }

📖 "וַיֹּאֲלֵה אֶל-לוֹה וַיִּדְבָּרְנִי, וַיֵּרָד יָדוֹ וַיִּבְצַעֲנִי" (פסוק ט). הלואי שאלוקים יהרוג אותי כמה שיותר מהר כְּדִי שאפסיק לסבול. [איוב אומר זאת בניגוד לדברי אליפו שהציע לאיוב להתפלל לה' ואז ה' ירפא אותו].
ב. "וְתִהְיֶה עוֹד נְחֻמְתִּי" וכו' (פסוק י).

הַסֵּבֵר אֶת הַנַּחֲמָה שֶׁמוֹצֵא אִיּוֹב לִפִּי פֶסוּק זֶה.

{ איוב ימצא נחמה בכך שה' יהרוג אותו ויסוריו יסתיימו.

אָן : אִיּוֹב מִתְנַחֵם בַּכֹּךְ שֶׁהוּא לֹא הִסְתִּיר וְהֵעֵלִים אֶת מַחֲשַׁבּוֹתָיו עַל הַקִּבִּיָּה, אֲלֹא דִיבֵר בְּכָנוּת. }
ג. עֵיִן בַּפְּסוּקִים יֹא-יִג.

לֵאמֹר דְּבָרִים שֶׁל אֵלִיפוּ מִתִּיחַס אִיּוֹב בַּפְּסוּקִים אֵלּוּ, וְכִיֻּצַּד מִגִּיב אִיּוֹב עַל דְּבָרֵי אֵלִיפוּ:

{ אֵלִיפוּ נִיִּסָּה לַעֲוֹדֵד אֶת אִיּוֹב כִּי צָפוּי לוֹ עֵתִיד טוֹב (ה', כד-כו). אִיּוֹב טוֹעֵן כִּי הוּא לֹא מִסּוּגֵל לִסְבוֹל יוֹתֵר, וְלָכֵן הוּא רוֹצֵה לַמּוֹת. }

📖 "הָאֵם אֵין עֲזָרְתִּי בִּי? וְתִשָּׂיָה נִדְחָה מִמֶּנִּי?" (פסוק יג). איוב אומר: הָאֵם גַּם הִצִּיפָהּ שֶׁהִיִּיתָה לִּי מִחֲבָרִי שִׁנַּחֲמוּ אוֹתִי כְּבֵר אִינָה קִיִּימָת? אָן : אִיּוֹב אומר: כֹּל הַמַּלְצוֹת חֲבָרֵי מִיּוֹתֵרוֹת, מִכִּיּוּן שֶׁגַם אֲנִי יָכוֹל לַתֵּת לַעֲצָמֵי הַמַּלְצוֹת כֹּאֲלוֹ.

ד. "לִמָּס מִרְעָהוּ חֶסֶד, וַיִּרְאֵת שְׂדֵי יַעֲזוֹב" (פסוק יד).

הַסֵּבֵר אֶת הַכְּתוּב בַּפְּסוּק זֶה. שִׁים לֵב כִּי עֲלִיךְ לַכְּתוּב לִמֵּי הַכוֹוֶנָה בַּמִּלָּה "לִמָּס" וּמָהוּ "חֶסֶד".

📖 "לִמָּס מִרְעָהוּ חֶסֶד, וַיִּרְאֵת שְׂדֵי יַעֲזוֹב" (פסוק יד). מִי שֶׁמוֹנֵעַ חֶסֶד (= עֲשִׂית טוֹבָה) מִחֲבָרָיו (כְּמוֹ הָרָעִים) יִמָּס וַיִּקָּלָה (יִיעַנֵשׁ) (רש"י ורמב"ן). אָן : "לִמָּס" : אִיּוֹב הִמְתִּיִּסָּר וּבִשְׂרָו נִמָּס. "חֶסֶד" - בּוֹשָׁה. אִיּוֹב תִּמָּה עַל אֵלִיפוּ שֶׁלֹּא הִזְדַּהָה עִם צָרוֹתָיו אֲלֹא אָמַר דְּבָרֵי בִקְרָת עַל אִיּוֹב: הָאֵם אֵתָה מִבִּישׁ אֶת חֲבֵרְךָ שֶׁמִּתִּיִּסָּר וְאֵתָה אומר לוֹ כִּי צָרוֹתָיו הֵם סִימָן כִּי הוּא אִינוֹ יִרְאֵה אֱלֹקִים ("וַיִּרְאֵת שְׂדֵי יַעֲזוֹב")!! (מִצּוֹדֵת דּוֹד).

אָן : הָאָדָם הַסּוֹבֵל ("לִמָּס") מִצָּפָה מִחֲבָרָיו שֶׁיַּעֲשֶׂה אִיתּוֹ חֶסֶד וַיִּזְדַּהָה אִיתּוֹ, וְאִילוֹ אֵתָה אֵלִיפוּ רַק פּוֹגַע בִּי וּמַעֲלִיב אוֹתִי, וּבַכֹּךְ אֵתָה מִרְאָה כִּי אֵינְךָ יִרְאֵה אֱלֹקִים ("וַיִּרְאֵת שְׂדֵי יַעֲזוֹב"). כְּלוֹמֵר, בִּנְיָגוֹד לַטַּעֲנָת אֵלִיפוּ שֶׁאִיּוֹב לֹא בִסְדֵר, דּוּקָא דְּבָרֵי הַבִּיקוּרֹת שֶׁלְךָ קָלְפִי מִלְּמַדִּים עֲלֶיךָ, כִּי אֵתָה עֲצַמְךָ הַמַּדְבֵּר בְּצוּרָה כְּזוֹ כִּלְפִי אָדָם סוֹבֵל אֵינְךָ יִרְאֵה אֱלֹקִים (רַאב"ע).

17. עֵיִן בַּאִיּוֹב, פֶּרֶק ו', פְּסוּקִים יד-ל.

א. "אֲחִי בָּגְדוּ כְּמוֹ נָחַל" (פסוק טו).

(1) הַסֵּבֵר אֶת הַמֶּשֶׁל הַכְּתוּב בַּפְּסוּקִים טו-כ. {הַמֶּשֶׁל: נָחַל אֶקְבָּב. בִּימֵי הַחוּרֵף זֹרְמִים בּוֹ מִים רַבִּים, אֵךְ דּוּקָא בִקִּיץ, שִׁזְקוּקִים לִמִּימֵי, הוּא מִפְּסִיק לְזֵרוֹם וּמֵאֲכֹזֵב אֶת הַמִּצְפִּים לְהַעֲזֹר בְּמִימָיו. }

(2) בְּמָה מִתְּבַטֵּאת בְּגִידַת הָרָעִים בַּאִיּוֹב עַל-פִּי דִּימוֹי זֶה?

{ אִיּוֹב מִדְּמָה אֶת הָרָעִים לְנָחַל אֶקְבָּב. אָדָם זָקוֹק לְסִיוַע מִחֲבָרָיו בַּעֲיָקָר בְּזִמְנֵי מִשְׁבֵּר. דּוּקָא בַּתְּקוּפָה

הַקֶּשֶׁה שֶׁל חַיֵּי אִיּוֹב, שֶׁבָּה אִיּוֹב מִתִּיִּסָּר וְצִיפָה שֶׁחֲבָרָיו יִסִּיעוּ לוֹ וַיִּזְדַּהּוּ אִיתּוֹ, הָרָעִים אֵינָם מִזְדַּהִים

אִיתּוֹ אֲלֹא מִדְּכֵאִים אוֹתוֹ וְתוֹקֵפִים אֶת הַתְּנַהּגוֹתוֹ. }

לְצַד הַיְּסוּדִים הַדִּתִּי (בְּשִׂאלַת הַצֶּדֶק הָאֱלֹהִי) מִתְנַהֵל כְּאִן וְכֹחַ אִישִׁי כֹּאֵב בֵּין אִיּוֹב הַנִּמְצָא בְּמִצּוֹקָה קָשָׁה
לְבֵין חֲבֵרָיו הַבְּטוּחִים בְּתַפִּיסַת עוֹלָמָם וּמִתְנַפְּרִים לְאִיּוֹב וּלְצָרוֹתָיו. הַרְעִים פּוֹגְעִים בְּאִיּוֹב וְאִיּוֹב פּוֹגֵעַ בְּרָעִיו.

ב. "כִּי עָתָה הִיִּיתֶם לוֹ, תִּרְאוּ חֶתֶת וְתִירְאוּ" (פסוק כא).

(1) במה מאשים איוב את הַרְעִים בפסוק זה, וכיצד הוא מסביר את התנהגותם?
{ איוב מאשים את הַרְעִים בבגידה. חבריו בגדו בו ולא תמכו בו בתקופה הקשה בחייו (ובכך הם דומים "לו" - לנחל האכזב. רש"י).

אָן: איוב מאשים את חבריו בחנופה לה', ושהם נהיו "לו" (לטובת ה'). מצודת דוד).
איוב מסביר כי חבריו הצדיקו את ה' בגלל שהם ראו את ייסוריו ("תִּרְאוּ חֶתֶת") ופחדו ("וְתִירְאוּ")
שמה ה' יפגע גם בהם ויִיָּסֶר גם אותם (ולא בגלל שהם חושבים שה' צודק בכך שהוא יָסֶר את איוב).
(2) מִנַּחַת שִׁי: "נִפְלָה מִחֻלָּקֶת גְּדוּלָּה בֵּין הַסְּפָרִים... בְּמִקְצֵתָם כְּתוּב 'לֹא' בְּאֵלֶּךָ... וּבְמִקְצֵתָם כְּתוּב 'לוֹ' בְּנֹאוֹ".

הַסְּבֵר את הכתוב בפסוק זה, לפי כל אחת מדרכי הקריאה.
{ "עָתָה הִיִּיתֶם לוֹ" (עם האות ו'): עכשיו אתם הפכתם להיות לטובת ה' ואתם מתחנפים אליו.
"עָתָה הִיִּיתֶם לֹא" (עם האות א'): עכשיו התברר כי אתם לא חברים אִמְתִּיִּים שלי.
ג. מה מוסיף איוב בדבריו בפסוקים כב-כג על מה שהוא אמר בפסוקים הקודמים?
{ איוב מוסיף שמעולם הוא לא ביקש מחבריו לתת לו דבר מה כְּדִי לסייע לו באסון שלו (ולכן חוסר הזדהותם איתו נחשב בעיניו כבגידה חמורה).
ד. עיין בפסוקים כד-כז.

בפסוק כג איוב מכנה את אלוֹקִים שִׁיָּסֶר אותו צר ועריץ ("וּמִמְלָטוֹנִי מִיַּד צָר, וּמִיַּד עָרִיצִים תִּפְדּוּנִי").
ד. עיין בפסוקים כד-כז.
(1) מה מבקש איוב שחבריו "יבינו לו" בפסוק כד?
{ איוב מבקש שֶׁהַרְעִים (חבריו) יסבירו לו מה חָטָאוּ שבגללו מגיע לו עונש כל כך חמור.
(2) במה מאשים איוב את הַרְעִים בפסוקים כה-כז?
{ איוב מאשים את הַרְעִים שהם אינם מדברים ביושר, אלא הם רק רוצים להפליל אותו (מצודת דוד).
אָן: איוב מאשים את הַרְעִים שהם חושבים שהם צודקים למרות שאין להם כל הוכחה לטענותיהם, והם אטומים לסבל של האחר ומזלזלים בדברי איוב הנמצא במצוקה (ראב"ע).
ה. מהי טענת איוב בפסוק כז כלפי היחס של חבריו ליתוס? { איוב טוען שֶׁהַרְעִים אינם מוסריים ומוכנים לפגוע בחלשים שבחברה (כמו יתומים), כמו שהם פגעו בו והקניטו אותו כאשר הוא נהיה חלש ומיוסר.
ו. "הוֹאִילוּ פָּנָיו בִּי... שָׁבוּ נָא... וְשָׁבוּ עוֹד..." (פסוקים כח-כט).

(1) מהי בקשתו של איוב מַרְעִיו במילים אלה, מה אפשר ללמוד מבקשה זו על יחס הַרְעִים אליו?
{ איוב מבקש מחבריו שלא ינתקו אותו קשר, אָן: שישבו להקשיב לו ולהתייחס מחדש לדבריו.
מכאן נראה שֶׁהַרְעִים רצו לעזוב את איוב וללכת, ולא רצו להקשיב לו עוד.
(2) מה בדברי איוב בפסוקים יד-כז עשוי היה להוביל ליחס זה של הַרְעִים? בסס את דבריך על הכתובים.
{ דבריו הקשים של איוב והביקורת הנוקבת שלו כלפי הַרְעִים עשויים היו לגרום לרצון של הַרְעִים לנתק קשר מאיוב. ביסוס: האשמותיו את הַרְעִים בבגידה (פס' טו); בחנופה לה' (פס' כא); בעיוות דין או בפגיעה בחלשים (פס' כז), וכן דברי הלעג של איוב כלפי הַרְעִים (פס' כה-כז).

חלוקת פרק ז' והתוכן העיקרי של כל חלק

א-י	איוב מתאר את מעמדו הרעוע וגורלו המר של האדם בעולם. האדם הוא: (1) בלתי יציב. (2) חולף במהירות בעולם. (3) חסר תקנה. איוב מתאר במיוחד את יסוריו הרבים הגורמים לו להתנאש.
ז-כא	איוב פונה בצורה ישירה לה' (ומדבר אל אלקים בגוף שני). פניה ישירה של איוב לה' מבטאת חסר הצלחה של איוב לשכנע את הרעים בצדקת טענותיו.
ז-י	איוב פונה לה' ומביע את חסר תקנותו לעתיד טוב יותר (וכופר בתחית המתים).
יא	איוב אומר שאין לו מה להפסיד, ולכן הוא מרשה לעצמו לומר בקרת חריפה כלפי אלקים.
יב-טז	איוב תמה על אלקים: האם אני כל כך מסכן שאתה מיסר אותי בצורה כל כך חמורה (ביסורי הגוף ביום ובסיוטים בלילה) עד שאני כבר מעדיף למות מאשר לחיות בחיי יסורים?!
יז-כא	איוב מתלונן נגד השגחת ה' על בני אדם בעולם בכלל ועל עצמו בפרט. טענותיו של איוב הן: (1) האדם אינו חשוב דיו כדי שה' ישים לבו אליו (פס' יז). (2) ה' עוקב תמיד אחרי כל פעולות האדם (פס' יח). (3) הרי החטא אינו פוגע בה', ולכן אין הצדקה להעניש את האדם בצורה חמורה (פס' כ). (4) מדוע ה' מתייחס אלי כאלו אני על על כתיפיו של הקב"ה (פס' כ). (5) מדוע ה' אינו סולח לי? הרי מותי קרוב (פס' כא). איוב מסיים את דבריו בבקשה שה' יאפשר לו למות בשקט.

18. עיין באיוב, פרק ז', פסוקים א-י.

א. בפסוקים א-י איוב מתייחס למעמדו ולמצבו של האדם בעולם וגם למצב בו הוא נמצא.

(1) מהו מעמדו של האדם בעולם לפי פסוקים אלו? {מעמדו של האדם נחות מאד: חיי האדם הם:

(1) מסוכנים. (2) בלתי יציבים. (3) חולפים במהירות בעולם. (4) חסרי תקווה.}

(2) ציין שלושה מהדימויים שאיוב מביא למעמדו של האדם, והסבר את משמעותו של כל דימוי שציינת.

{הדימויים: "הלא צבא לאנוש עלי ארץ": חיי האדם קשים ומסוכנים (או נכפו עליו), כחיי איש צבא.

"כימי שכיר ימיו" (פס' א): חיי האדם קצובים מראש, כמו זמן עבודתו של השכיר.

"קעבד ישאף צל": האדם דומה לעבד שאין לו זכויות ואינו יכול לבחור מה לעשות בחייו.

"כשכיר יקנה פגלו" (פס' ב): אדם מצפה לתגמול, כמו שכיר שמצפה לקבל משכורת.

"ימי קלו מני ארג": חיי האדם חולפים במהירות גדולה יותר מחוט שנארג.

"ויכלו באפס תקוה" (פס' ו): אין לאדם תקווה שיהיו לו חיים טובים בעולם.}

ב. בפסוקים ג-ו איוב מדבר על עצמו ועל הסבל שלו בעולם.

ציין, לפי פסוקים אלה, שני דברים במה מתבטא סבלו של איוב.

{ לחיי איוב אין משמעות ("יִרְחִי שְׁוֹא". פס' ג), אין לו מנוחה גם בלילה ("וְשָׁבַעְתִּי נְדָדִים עָדִי נֶשֶׁף". פס' ד), כל גופו מלא פצעים מהשחין ("לִבְשׁ בְּשָׂרִי רֻמָּה וְגֹשׁ עֹפֶרֶת". פס' ה), והוא חי בחוסר תקווה ("וַיִּכְלֹ בְּאֶפֶס תִּקְוָה". פס' ו). }

בפסוקים א-ו איוב משלב תיאור של מעמדו הגרוע של כל אדם בעולם עם תיאור סבלו האישי. מתוך המקרה האישי הקשה שלו איוב מנסה להכליל ולהגיע למסקנה על מצבו הגרוע של כל אדם בעולם.

ג. לדעת רלב"ג, בפסוקים ו-י איוב יוצא נגד טענת אליפז (הכתובה בפרק ה', פסוקים יח-יט) שה' מייסר את איוב עתה, אבל ייטיב לו באחריתו.

במה אפשר לראות בדברי איוב בפסוקים ו-י התנגדות לדברי אליפז?

{ איוב טוען כי לא תהיה אפשרות לתקן את הצרות שה' הביא עליו בגלל שחיי קצרים ("יָמֵי קָלוּ מִנִּי אָרְגִּי"), ובנוסף על כך הוא לא מאמין שמצבו יכול להשתנות לטובה ("לֹא תָשׁוּב עֵינִי לְרֹאשׁ טוֹב"). }

ה' "לֹא תָשׁוּב עֵינִי לְרֹאשׁ טוֹב ... כִּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה" (פסוקים ז-ט).

חז"ל מבינים כי בדברים אלו איוב אינו מאמין בחיים שלאחר המוות, ו"כאן כפר איוב בתחיית המתים".

19. עיין באיוב, פרק ז', פסוקים ז-טו.

א. "זֶכֶר כִּי רוּחַ חַיִּי וְכוּ' (פסוק ז).

במה שונים דברי איוב בפסוק זה ביחס לדבריו בפסוקים א-ו ובפרק ו', ומהי המשמעות של שינוי זה?

{ עד עכשיו איוב דיבר אל חבריו. מפסוק ז איוב מתחיל לדבר אל ה' והוא פונה אל ה' בגוף שני-נוכח: "זֶכֶר

כִּי רוּחַ חַיִּי ... עֵינִיךָ בֵּינִי, וְכֵן בְּהַמְשַׁךְ הַפָּרֶק. שינוי זה מביע אכזבה של איוב מחבריו. }

ב. ציין את ההבדל בין דברי איוב בחלק הראשון של הפרק (פסוקים א-י), לבין דבריו בחלק השני של הפרק?

{ פסוקים א-י: דברי יאוש וחוסר תקווה של האדם החלש; פסוקים יא-כא: דברי התרסה כלפי אלוהים. }

ג. אליפז הציע לאיוב לפנות לה', "אוֹלָם אֲנִי אֶדְרֹשׁ אֶל אֱלֹהֵי" (פרק ה', פסוק ח).

האם בפנייתו של איוב לה' בפרק ז' הוא קיבל את ההצעה של אליפז? נמק תשובתך.

{ איוב לא קיבל את הצעת אליפז. נימוק: אליפז הציע לאיוב לפנות לה', להתפלל ולהביע את כניעתו בפניו.

איוב פונה אמנם אל ה', אך הוא אינו מביע את כניעתו אלא טוען טענות נגד הייסורים שה' הביא עליו. }

ד. "גַּם אֲנִי לֹא אֶחְשֶׁךְ פִּי, אֶדְבָּרָה בְּצַר רוּחִי, אֲשִׁיחָה בְּמַר נַפְשִׁי" (פסוק יא).

מדוע איוב מקדים את הכתוב בפסוק זה לטענותיו בהמשך הפרק?

{ בפסוק יא איוב אומר כי הוא מדבר מתוך כאב. דברים אלה נועדו להצדיק את הטענות הבוטות כלפי

אלוהים שהוא עומד לומר בפסוקים הבאים. }

בָּאֵר אֶת תְּלוּנָתוֹ שֶׁל אִיּוֹב בַּפְּסוּק יב, וְהִסְבִּיר בְּמֵה דְבָרָיו בַּפְּסוּקִים יג-יד תּוֹמְכִים בְּתִלּוּנָתוֹ.
{תְּלוּנָת אִיּוֹב בַּפְּסוּק יב: מְדוּעַ ה' עוֹקֵב אַחֲרָיו וּפּוֹגֵעַ בּוֹ? הֲרִי אֵינֶנִּי מְסוּכָן אוֹ מְזִיק (כְּמוֹ הֵם וְהַתְּנִין).
בַּפְּסוּקִים יג-יד אִיּוֹב מוֹכִיחַ שֶׁה' עוֹקֵב אַחֲרָיו וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ מְנוּחָה, וְרוֹדֵף אַחֲרָיו גַּם בְּשָׁנָתוֹ וּבְחִלּוּמוֹתָיו. }
"הֵי אֲנִי אִם תִּנֵּן כִּי תִשָּׂא עָלַי מִשְׁמַר?" (פְּסוּק יב). אִיּוֹב פּוֹנֵה בְּתִמְיַהָה לֵאלֹהִים: הֲאִם אֲנִי מְסוּכָן
וְעֹלֹל לְהִזִּיק כְּמוֹ הֵם וְהַתְּנִין?! הֲרִי אֵינֶנִּי מְסוּכָן, וְלֹכֵן אֵין הַצְדָקָה שְׂאֵתָה (ה') תִּיָּסֵר אוֹתִי כָל כֵּךְ.
20. עֵיין בְּאִיּוֹב, פֶּרֶק ז', פְּסוּקִים טז-כא.

א. מֵהוּ מַעֲמַד הָאָדָם עַל פִּי דְבָרֵי אִיּוֹב בַּפְּסוּקִים אֵלֶּה, וּמֵהִי תְּלוּנָת אִיּוֹב כִּלְפֵי ה' בְּדְבָרָיו אֵלֶּה? בַּסָּס תְּשׁוּבָתְךָ
עַל לְשׁוֹן הַפְּסוּקִים.

{מַעֲמַד הָאָדָם: הָאָדָם קָטָן, זְמָנִי וְחָסֵר חֲשִׁיבוּת. הַתְּלוּנָה שֶׁל אִיּוֹב כִּלְפֵי ה': אִם כֵּן, מְדוּעַ ה' מְרַבֵּה לִיִּסֵּר
אוֹתוֹ וּלְשַׁמּוֹר עַל כָּל מַעֲשָׂיו? בִּיִּסּוֹס: "מָה אֶנּוֹשׁ כִּי תִגְדָּלֶנּוּ, וְכִי תִשָּׂא עָלָיו לְבָדָה?" (פְּסִי יז). אֲנִי: "וְתִתְּקַדְּנִי
לְבָקָרִים לְרִגְעִים תִּבְחָנֶנּוּ" (פְּסִי יח). אֲנִי: "כִּמָּה לֹא תִשָּׂא מִמֶּנִּי, לֹא תִרְפָּנִי עַד בְּלָעִי רִקְיִי" (פְּסִי יט). }

ב. צִיין שְׁלוֹשׁ מַהֲטַעְנוֹת שֶׁל אִיּוֹב כִּלְפֵי ה' בַּפְּסוּקִים יז-כא. בַּסָּס אֵת דְּבָרֶיךָ עַל הַכְּתוּב. {טַעְנוֹת אִיּוֹב כִּלְפֵי ה':

- 1) הָאָדָם אֵינוֹ חָשׁוּב דִּיו כְּדִי שֶׁה' יִתְיַחֵס אֵלָיו - "מָה אֶנּוֹשׁ כִּי תִגְדָּלֶנּוּ" (פְּסִי יז).
- 2) לִמָּה ה' מִקְפִּיד בְּנוֹקְשׁוֹת גְּדוּלָּה מְדִי עַל הָאָדָם וְעוֹקֵב אַחֲרָיו תְּמִיד? (וּמְדוּעַ אֵינְךָ עוֹזֵב אֶת הָאָדָם חָסֵר
הַחֲשִׁיבוּת?) - "וְתִתְּקַדְּנִי לְבָקָרִים לְרִגְעִים תִּבְחָנֶנּוּ" (פְּסִי יח), אֲנִי: "כִּמָּה לֹא תִשָּׂא מִמֶּנִּי" (פְּסִי יט).
- 3) מְדוּעַ אֵינְךָ סוֹלַח לִי? הֲרִי גַם אִם חֲטָאתִי הִדְבַּר אֵינוֹ פּוֹגֵעַ בְּךָ! - "חֲטָאתִי מָה אֶפְעֹל לָךְ" (פְּסִי כ).
- 4) מְדוּעַ ה' אֵינוֹ סוֹלַח לִי? הֲרִי מוֹתִי קְרוֹב! - "וּמָה לֹא תִשָּׂא מִמֶּנִּי פֶשַׁעִי ... כִּי עֲתָה לְעַכְרָא אֶשְׁכַּב" (פְּסִי כא).
- 5) מְדוּעַ ה' בְּרָא אוֹתִי רַק כְּדִי לְהִינָקֵם מִמֶּנִּי? (או: מְדוּעַ אֵתָּה פּוֹגֵעַ בִּי?) - "לָמָּה שְׁמַתְנִי לְמַפְגֵּעַ לָךְ" (פְּסִי כ).
- 6) מְדוּעַ ה' מִתְיַחֵס אֵלַי כֵּאלִיל אֲנִי עוֹל עַל כְּתָפִיו שֶׁל הַקַּב"ה, או כֵּאלִיל שְׂאֵנִי פּוֹגֵעַ בְּךָ וּמִסְכָּן אֶת קִיּוּמְךָ? -
"לָמָּה שְׁמַתְנִי לְמַפְגֵּעַ לָךְ, וְאַהֲרִי עָלַי לְמִשְׁא" (פְּסִי כ).

"חֲטָאתִי מָה אֶפְעֹל לָךְ נֹצֵר הָאָדָם, לָמָּה שְׁמַתְנִי לְמַפְגֵּעַ לָךְ וְאַהֲרִי עָלַי לְמִשְׁא" (פְּסוּק כ). אִם אֲנִי (או כָּל
אָדָם אַחֵר) חוֹטֵא, הִדְבַּר אֵינוֹ מִשְׁפִּיעַ עֲלֶיךָ (עַל אֱלֹהִים), וְאַתָּה ה' שׁוֹמֵר (= "נֹצֵר") אֶת הָאָדָם בַּחַיִּים כְּדִי
שֶׁתּוֹכֵל לְהַמְשִׁיךְ לִפְגוּעַ בּוֹ. לִמָּה אֵתָּה ה' הוֹפֵךְ אוֹתִי כֵּאלִיל אֲנִי פּוֹגֵעַ בְּךָ עַד שֶׁאֵינֶנִּי יָכוֹל לְשֹׂאת וּלְסַבּוֹל אֶת
עֲצָמִי ("וְאַהֲרִי עָלַי לְמִשְׁא").

21. גַּם אִיּוֹב בַּפֶּרֶק ז' וְגַם אֵלִיפַז מְדַבְּרִים עַל מַעֲמַדוֹ שֶׁל הָאָדָם בַּעוֹלָם.

- א. מֵה מִשְׁוֹתָף לְמַעֲמַד שֶׁל הָאָדָם בַּעוֹלָם לִפִּי שְׁנֵיהֶם?
{גַּם אִיּוֹב וְגַם אֵלִיפַז טוֹעֲנִים כִּי מַעֲמַדוֹ שֶׁל הָאָדָם שָׁפֵל בְּיוֹתֵר בִּיחֹס לֵאלֹהִים.
אֲנִי: שְׁנֵיהֶם טוֹעֲנִים שֶׁקִּיּוּם הָאָדָם זְמָנִי וְחָסֵר תִּקְוָה. }
- ב. מֵהִי הַמִּסְקָנָה הַשּׁוֹנָה שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם מְסִיק?
{הַמִּסְקָנָה שֶׁל אֵלִיפַז: כָּל מֵה שֶׁאֱלֹהִים עוֹשֶׂה הוּא לְטוֹבַת הָאָדָם, וְלֹכֵן הָאָדָם הַמִּתְיַסֵּר צָרִיךְ לְקַבֵּל אֶת
הַיִּסּוּרִים שֶׁלוֹ וּלְפָנוֹת לָהֶם, וְכֵךְ יוֹכֵל לְהִינָצֵל מִצָּרוֹתָיו.
הַמִּסְקָנָה שֶׁל אִיּוֹב: הָאָדָם חָסֵר חֲשִׁיבוּת וְאֵין לוֹ כָּל מִשְׁמַעוֹת, וְלֹכֵן אֵין הַצְדָקָה שֶׁאֱלֹהִים יִבְרָא אוֹתוֹ קָדִי
לִיִּסֵּר אוֹתוֹ. }

תוכן עיקרי: בלדד מבקר את איוב על דבריו הקריפים, וטוען כי ה' משגיח על העולם ומנהיג את העולם בצדק. בלדד טוען כי בני איוב נענשו בגלל החטא שלהם. בלדד מפקפק לגבי מידת צדיקותו האמתית של איוב עצמו, וטוען כי על איוב להתפלל לה', ואם איוב צדיק אמת אזי תפלתו תענה.

חלוקת הפרק והתוכן העיקרי של כל חלק

ב-ד	בלדד מבצע תמיהה על דבריו הקשים של איוב ומביע בטחון מחלט שאלקים מנהיג את העולם בצדק. ה' אינו מענות משפט, ובני איוב נענשו בגלל חטאם.
ה-זב-י	בלדד מיעץ לאיוב להתפלל לה', ורק אם איוב צדיק אמת תפלתו תענה ומצבו ישתנה לטובה. איוב
ח-ט	בלדד מבסס את טענתו באמצעות משלי קדמונים על גורל הצדיק והרשע.
ח-י	הסבר מדוע יש להסתמך על דברי הקדמונים. בלדד סובר כי החכמה והנסיון של חכמי הדורות הקודמים יכולים ללמדנו התייחסות נכונה לשאלות הקשות לגבי דרך הנהגת ה' בעולם.
יא-טו	משל על גורל הרשע שתכנו: הצלחת הרשע היא אשליה זמנית וחולפת. (כמו גמא הצומח מהר אבל אינו מתקיים זמן ארוך). הנמשל: הצלחת הרשע היא זמנית בלבד, והוא עתיד לאבד כל מה שיש לו. מכאן נובעת הבנה כי איוב ירד מגדלתו והוא סובל מפני שהוא רשע וחטא.
טז-יט	משל על גורל הצדיק. הצדיק דומה לעץ הצומח לאט אבל מתקיים זמן ארוך. כאשר גודעים עץ הוא מצליח להתאושש ולהתחדש בגלל שרשיו העמוקים. הנמשל: צדיק שמתסור יחזור להתחדש ולצמח ויהיה לו טוב.
כ-כב	המסקנות שאיוב צריך ללמד מחכמי הדורות הקודמים: (1) ה' מנהיג את העולם בצדק. דברי איוב שה' מעניש בלא חטא אינם נכונים, שדברי חכמי הדורות הקודמים למדו אותנו שבראיה לטוב ארוך מתברר שה' מאבד את הרשעים ומסיע לצדיקים ומחיה אותם. (2) נתן לדעת אם אדם צדיק או רשע לפי מה שקורה לו לאחר שהוא מתסור; הרשע שנענש - מתחיל לעולם ועד, לעמת זאת הצדיק המתסור - חוזר אחר כך לחיים טובים.
כ-כב	דברי עדוד וברכה לאיוב (שצפוי לו עתיד טוב ושמחה), וקללה לשונאי איוב (שיתבישו ויאבדו).

22. עיין באיוב, פרק ח', פסוקים א-ז.

א. מהי השקפת בלדד לגבי השגחת ה' על העולם?

{ בלדד יוצא מהנחה בסיסית שה' מנהיג את העולם בצדק. }

איוב

ב. כיצד בלדד מסביר את המצב הרע של איוב?

{בלדד טוען שכל מה שקרה לאיוב מוצדק. מתוך כך בלדד מגיע לשתי מסקנות:
(1) בני איוב מתו בגלל שהם חטאו.

(2) גם איוב היה צריך לקבל ייסורים. כתגובה על ייסוריו איוב צריך להתפלל לה' ולהתחנן לפניו, ואם הוא באמת זך וישר - אזי ה' ייענה לבקשותיו.}

דברי בלדד כי אלקים שופט בצדק נאמרים כשאלה רטורית. כבר בפתיחה זו נתן לראות את ההבדל בין דברי אליפז לדברי בלדד. אליפז כבד את איוב ושבח את התנהגותו בעבר. לעומת זאת, בלדד פתח את דבריו בלעג ובבקורת על איוב, וללא כל רגישות והתחשבות בייסורי איוב הוא טען כי בני איוב מתו בגלל שהם פושעים ("וישלחם ה' ביד פשעים"). איוב אכל ומדכא על הצרות שנחתו עליו (והקשה שבהן: מות כל ילדיו), וקם בלדד ואומר כי ילדי איוב עצמם חטאו והם האחראים למותם.

ג. עיין בדברי אליפז לאיוב (בפרק ז', פסוקים יב-יט).

(1) מהי הטענה המרכזית שאליפז מציג לאיוב בפסוקים אלה?

{הטענה של אליפז: "האנוש מא-לוה יצדק?" - אדם איננו יכול להיות צודק יותר מה' (או לפני ה').}

(2) ציטט את הפסוק שבו בלדד אומר לאיוב טענה זו.

{בלדד אומר לאיוב: "הא-ל יעוץ משפט? ואם שדי יעוץ צדק?"! (פרק ח', פסוק ג).}

ד. עיין בפסוקים ה-ז.

(1) מה בלדד מציע לאיוב לעשות לתיקון מצבו? {בלדד מציע לאיוב להתפלל לה' שיפסיק את ייסוריו.}

(2) על פי דברי בלדד, מה יקרה אם איוב יקבל את ההצעה שהציע לו בלדד?

{אם איוב יתפלל לה' ואיוב באמת צדיק ("אם יזך וישר אתה"), ה' יפסיק את הייסורים שלו והמצב שלו בעתיד יהיה טוב יותר מהמצב שבו הוא היה בעבר ("ואתרידך ישגה מאד").}

23. המפרשים מציינים כי בטענות הרעים כלפי איוב יש תהליך הדרגתי של התרפה.

כתוב שני דברים בהם טענותיו של בלדד (בפרק ח') חריפות יותר מטענותיו של אליפז (בפרקים ד'-ה'). בסס תשובתך על לשון הפסוקים.

א ל י פ ז	ב ל ד ד
התייחסות לאיוב	איוב צדיק, "זכר נא מי הוא נקי אבד" (ד', ז). מכיוון שאתה ישר עליך להתעודד כי ה' יציל אותך.
התייחסות לבני איוב	רומז שיתכן שהם חטאו. "זכר נא מי הוא נקי אבד", ואם בניך מתו כנראה שהם לא היו נקיים וישרים.
הצעה לאיוב	תתפלל לה' ובטוח שמצבך ישתנה לטובה והי' יושיע אותך מהצרות והייסורים. ביסוס: "בשש צרות יצילך" (ה', יט).
סגנון הדברים	מכבד את איוב ומבקר את תגובת איוב על האסון בעדינות, ביסוס: "הנסה דבר אליך תלאה" (ד', ב).
	בלדד מעלה ספק האם איוב באמת אדם ישר, "אם (ספק) יזך וישר אתה..." (פס' ו).
	אומר במפורש כי בני איוב מתו בגלל שהם חטאו ופשעו לה'. "בניך חטאו לו, וישלחם ביד פשעים".
	תתפלל לאלוקים, ואם אתה צדיק מצבך ישתנה לטובה. ביסוס: "אם יזך וישר אתה, כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקך" (פס' ו).
	מבקר בחריפות את דברי איוב: "עד אן תמלל אלה ורוח כביר אמרי פיד" (פס' א).

א. מה מחדש בלדד השוחי בדרך שבה הוא מוכיח את דבריו לאיוב לעומת ההוכחות שמביא אליפז לדבריו? {אליפז הוכיח את דבריו מהתבוננות בטבע ומנבואה. בלדד הביא הוכחות מחכמי הדורות הקודמים.}

ב. "כִּי שָׁאַל נָא לְדֹר רִישׁוֹן ... הֲלֹא הֵם יִרְוּךָ יֹאמְרוּ לָךְ" (פסוקים ח-י).

(1) מהו ההסבר של בלדד לכך שהוא מבסס את טענותיו על חכמת "דור רישון"?

{ההסבר: לאיוב ולרעיו אין מספיק ניסיון חיים ואינם רואים את התמונה השלמה, לפיכך הם צריכים להתבסס על חכמת הדורות הקודמים, מפני שזו חכמה הנובעת מניסיון רב שנים, לעומת חכמת האדם החי שחיו קצרים.}

(2) מה בלדד מצפה שאיוב ילמד מהדור הראשון?

{בלדד מצפה שהראשונים יאשרו את דבריו שה' מנהיג את העולם בצדק, וכי דברי איוב שה' מעניש בלא חטא אינם נכונים. אָן: הראשונים למדו מהניסיון שה' מעניש רק כשיש חטא. אָן: הראשונים למדו מהניסיון שְׁבָרָאִיהָ לטווח של שנים ארוכות מתברר שהצלחת הרשעים זמנית, ולרשע בסוף יהיה רע ולצדיק יהיה טוב.}

25. באיוב, פרק ח', פסוקים יא-כ בלדד מביא שני משלי חכמה.

א. מהו המשל הראשון שאמר בלדד, ומהו הנמשל של משל זה?

{המשל הראשון: צמח חד שנתי (גִּמְא או אָחו) שצומח מהר, אך צמיחתו תלויה במקור מים. כאשר מקור המים נגמר ומתייבש, הצמח נובל במהירות ומפסיק להתקיים (פס' יא-יב).}

הנמשל: הצלחת הרשע היא זמנית בלבד, והוא עתיד לאבד כל מה שיש לו (פס' יג-טו).

ב. הסֵפֶר מה טוען בלדד כלפי איוב במשל זה. צטט פסוק בו בלדד אומר טענה זו.

{המסר של הנמשל: הצלחת הרשע היא זמנית בלבד. מכאן נובעת הבנה כי איוב ירד מגדולתו והוא סובל ומתייסר בגלל שהוא רשע וחטא (ולכן הצלחתו הייתה זמנית בלבד).}

ציטוט פסוק: "כִּן אֶרְחוֹת כָּל שְׂכָחִי אֶ-ל, וְתִקְוַת חֲנָף תֵּאבֵד" (פס' יג).

📖 "עֲדָנוּ בָּאֵפוֹ לֹא יִקְטֹף, וְלִפְנֵי כָל חֲצִיר יִיבֹשׁ" (פסוק יב). חלק מהמשל של הגידול החד שנתי שאין לו קיום לאורך זמן, ובאמצע גידולו לפני שמגיע הזמן לקטוף אותו הוא יתייבש (ובלדד מדמה לכך את הרשע).

ג. הסבר את המשל ואת הנמשל שבפסוקים יד-טו.

📖 "אֲשֶׁר יִקְוֶה כֶּסֶל, וְבֵית עֲכָבִישׁ מִבְּטָחוֹ" (פסוק יד). המשל: בית הבנוי מקורי עכביש יפול כשיישענו עליו. הנמשל: הטוב והביטחון של הרשע (כֶּסֶל) זמני ואינו יציב (כמו קורי עכביש), והכל יישבר (יִקְוֶה) ויתברר כי הרשע בטח על דבר שלא ניתן לסמוך עליו. כל הדברים שהחוטא בוטח בהם אינם בני קיום, והם יִשָּׁבְרוּ כמו קורי עכביש המתקלקלים והולכים לאבדון מהר.

ד. מהו המשל השני שאמר בלדד (בפסוקים טז-יט), ומהו הנמשל של משל זה?

{המשל השני: עץ רב שנתי צומח לאט, אך יש לו שורשים רבים ועמוקים. עץ זה ממשיך להתקיים גם בתקופות של חום ויובש. גם כאשר כורתים עץ, השורשים שלו ממשיכים להתקיים והוא יצמח מחדש. הנמשל: צדיק ממשיך להתקיים לאורך זמן. גם אם הצדיק סובל ומתייסר, הרי זהו סבל זמני, אך הוא יצליח להתאושש ולהשתקם למשך שנים רבות.}

📖 "רָטַב הוּא לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ, וְעַל גִּנְתּוֹ יִנְקָתוֹ תִּצָּא. עַל גַּל שְׂרָשָׁיו יִסְבְּכוּ, בֵּית אֲבָנִים יִחָזֶה. אִם יִבְלָעֵנוּ מִמְּקוֹמוֹ וְנִכְחַשׁ בּוֹ לֹא רָאִיתִיד. הֵן הוּא מְשׁוֹשׁ דֶּרֶכּוֹ, וּמַעֲפָר אַחֵר יִצְמָחוּ" (פסי טז-יט).

עץ (המדומה לצדיק) נשאר ירוק וממשיך לחיות גם כאשר השמש חזקה. שורשיו מתפשטים ברחבי הגינה, ואפילו חודרים למקומות קשים. גם כאשר כורתים את העץ עד שלא רואים שנשאר ממנו דבר, העץ חוזר ומתעורר ושורשיו הנמצאים במעבה האדמה חוזרים ומצמיחים את העץ מחדש.

ה. "הן א-ל לא ימאס תם, ולא יחזיק ביד מרעים" (פסוק כ).

(1) הסביר את המסקנה של בלדד בפסוק זה.

{הקביעה של בלדד: אלוקים אינו פוגע בצדיקים ואינו מסייע לרשעים.}

(2) הסבר את הקשר בין המשל והנמשל שבפסוקים טז-יט ובין פסוק כ.

{בפסוק כ נכתב הלקח שאפשר ללמוד מן המשל בפסוקים הקודמים: ה' לא שוכח ולא מעניש את

התמימים והצדיקים ולא גומל טובה לרשעים. (גם אם לעיתים זה נראה כך - זהו רק מצב זמני.)}

📖 הַטְעָנָה הַמְּרַכְזִית שֶׁל שְׁנֵי הַמְּשָׁלִים: לַפְעָמִים נִרְאָה שֶׁהַרְשָׁע מַצְלִיחַ וְכִי הַצָּדִיק סוֹבֵל, אָבֵל זֶה רָאִיָּה מְטַעִית, מִפְּנֵי שֶׁזֶהוּ רַק שָׁלֵב זָמָנִי. בִּרְאִיָּה לְטוֹחַ אֶרֶץ הָרָשָׁע יַעֲנֹשׁ וַיֵּאבֵד וְאֵלּוֹ הַצָּדִיק יִחְיֶה וַיִּצְלִיחַ.

ו. צטט שני פסוקים מרכזיים בפרק המבטאים את השקפתו של בלדד שה' מנהיג את העולם בצדק.

{פסוקים המבטאים את השקפת בלדד: "האל יענות משפט! ואם שדי יענות צדק! (פסי ג); "ותקנות חנף

(החוטא) תאבד" (פסי יג); "הן א-ל לא ימאס תם (=צדיק), ולא יחזיק ביד מרעים" (פסי כ).}

ז. רלב"ג כותב כי שני הנמשלים של דברי בלדד לאיוב הם: האחד "בהיות טובות הרשעים - רעות". והשני:

"רעות הצדיקים, איך יתכן שיהיו טובות".

באר, לפי רלב"ג, את שני הנמשלים של המשלים שאמר בלדד.

{הנמשל הקשור לרשע: "טובות הרשעים - רעות": הצלחת הרשע גורמת לו דבר רע. חז"ל נתנו לכך

דוגמה: רשע המקבל שכר על דבר טוב שהוא עשה בעולם הזה כדי שנשמתו תאבד לעולם הבא.

הנמשל הקשור לצדיק: "רעות הצדיקים, איך יתכן שיהיו טובות": צדיק שקורה לו דבר הנראה רע, אבל

באמת זהו דבר טוב, כגון: צדיק שנענש על עבירות שהוא עשה כדי שהוא יקבל שכר בעולם הבא.

רלב"ג מסכם זאת: "וימה שנהשוב אותו רע - הוא טוב, אלא שאנחנו לא גידע שיעור החקמה האלקית".}

📖 שִׁים לֵב! הַהֲבָנָה הַפְּשוּטָה בְּנִמְשָׁל: הַצְלַחַת הָרָשָׁע וְיִסּוּרֵי הַצָּדִיק הֵם זָמָנִיִּים בְּלָבֵד, אֵךְ בִּרְאִיָּה כּוֹלֶלֶת לְטוֹחַ אֶרֶץ הַצָּדִיק יִצְלִיחַ וְיִחְיֶה לְאָרֶץ זָמָן וְאֵלּוֹ הָרָשָׁע יֵאבֵד. רַלְבַּ"ג מוֹסִיף עַל כָּךְ מְשָׁמְעוֹת נוֹסֶפֶת, שֶׁהַרְאִיָּה

הַאֲנוּשִׁית מִגְבֵּלֶת, וְהַאֲמָת הִיא כִּי הַצְלַחַת הָרָשָׁע גּוֹרֶמֶת לוֹ רֵעַ, וּמַהֲפָרְעֵנוֹת שֶׁל הַצָּדִיק יוֹצֵא דָבָר טוֹב.

מה אומר בלדד לאיוב בפסוקים כא-כב?

{ בלדד מסיים את דבריו בתיאור העתיד הטוב הצפוי לאיוב. }

בַּחֶלֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַפָּרָק בְּלֻדָּד דִּבֶּר עִם אִיּוֹב בְּגוֹף שְׁנִי, וְאָמַר לוֹ כִּי אִם הוּא יִתְפַּלֵּל לַה' ("אִם אַתָּה תִּשְׁחַר אֶל אֱ-לֹהִים") וְיִהְיֶה זֶה וְיִשָּׁר ("אִם זֶה וְיִשָּׁר אַתָּה") אֱלֹקִים יִסַּע לוֹ. לְאַחַר מִכּוֹן בְּלֻדָּד הֵבִיא שְׁנֵי מִשְׁלִים וּבָהֶם הוּא אֵינּוּ מְתִיחַס לְאִיּוֹב בְּצוּרָה יְשִׁירָה. בְּפָסוּק כֹּא בְּלֻדָּד חוֹזֵר לְדַבֵּר אֶל אִיּוֹב בְּצוּרָה יְשִׁירָה וּמְתַאֵר אֶת הָעֵתִיד הַטּוֹב הַצָּפוּי לְאִיּוֹב, "עַד יִמְלֹךְ שְׁחֹק פִּידָהּ, וּשְׁפָתֶיהָ תִּרְוַעָה". הַמְּפָרְשִׁים מְבִינִים כִּי הָעֵתִיד הַטּוֹב שֶׁבְּלֻדָּד מְתַאֵר בְּפָסוּק כֹּא תָלוּי בְּקִיּוֹם הַהִמְלָצָה שֶׁל בְּלֻדָּד לְאִיּוֹב לְהִתְפַּלֵּל לַה' וּלְדַאֵג לְתַקּוֹן אֶת מַעֲשָׁיו וְשֶׁהוּא יִהְיֶה זֶה וְיִשָּׁר.

בנאום של בלדד מובעים ארבעה ניגודים מרכזיים:

- 1) ניגוד בין השקפת איוב (שאין צדק בהנהגת ה' בעולם) לבין השקפת אליפז ("הא-ל יַעֲוֶה מִשְׁפָּט?").
- 2) ניגוד בין מצבו של איוב בהווה ("וְיִהְיֶה רִאשִׁיתָהּ מִצֶּעַר") לבין מצבו בעתיד ("וְאַחֲרִיתָהּ יִשְׁנָה מְאֹד").
- 3) ניגוד בין העתיד הטוב הצפוי לצדיק לבין העתיד הרע שיהיה לרשע (באמצעות משל ונמשל).
- 4) בסוף דבריו בלדד מברך את איוב ("עַד יִמְלֹךְ שְׁחֹק פִּידָהּ") ומקלל את שונאיו ("שׁוֹנְאֵיהָ יִלְבְּשׁוּ בִּשְׂתִי").